

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

**Тернопільський національний педагогічний університет  
імені Володимира Гнатюка**

**Факультет педагогіки і психології**

**Кафедра соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності**

**MAGISTERIUM**

**збірник статей здобувачів другого (магістерського)  
рівня вищої освіти**

Тернопіль 2024

УДК 37.013:42+364-78(477):378.091.3:001.89-057.875

M17

**MAGISTERIUM** : збірник статей здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти / Міністерство освіти і науки України, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2024. 77 с. URL:

### **РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:**

д-р пед. наук, проф. С. М. Калаур; канд. пед. наук, доц. Г. В. Лещук; д-р пед. наук, проф. Н. С. Олексюк; канд. пед. наук, доц. Г. М. Олійник; д-р пед. наук, проф. І. І. Парфанович; д-р пед. наук, проф. Л. Й. Петришин; д-р пед. наук, проф. О. В. Сорока; канд. юрид. наук, викл. І. В. Турчин-Кукаріна.

*Рекомендовано до друку кафедрою соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка  
(протокол № 8 від 10 квітня 2024 року)*

*Рекомендовано до друку науково-методичною комісією факультету педагогіки і психології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка  
(протокол № \_\_\_ від \_\_\_\_\_ року)*

### **РЕЦЕНЗЕНТИ:**

**Бадер Світлана Олександрівна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

**Янкович Олександра Іванівна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

**Петрович Валерій Степанович**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи Волинського національного університету імені Лесі Українки

Матеріали представлені в авторській редакції. Відповідальність за зміст матеріалів, достовірність фактів та статистичних даних, відповідність вимогам чинного правопису несуть автори.

## ЗМІСТ

***Гелюх Андріан.***

АСЕРТИВНІСТЬ ЯК ІНТЕГРАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФАХІВЦЯ  
СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ.....6

***Калаур Лідія.***

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ  
ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ  
НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В  
ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ.....11

***Капелусь Оксана.***

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОЇ (СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ)  
РОБОТИ З ДІТЬМИ ВИМУШЕНО ПЕРЕМІЩЕНИХ  
ОСІБ.....17

***Кобельник Софія.***

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ В ГРОМАДСЬКИХ  
ОРГАНІЗАЦІЯХ.....22.

***Козак Олександр.***

ПРОФІЛАКТИКА НАРКОТИЗАЦІЇ ПІДЛІТКОВОГО СЕРЕДОВИЩА У  
ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ЯК ВАЖЛИВА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА  
ПРОБЛЕМА.....27

**Креховець Юлія.**

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ОСВІТІ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІЙ  
СФЕРІ ЯК ПЕРЕДУМОВА СВІДОМОГО СУСПІЛЬСТВА.....30

**Масловська Ольга.**

МОТИВАЦІЙНІ АСПЕКТИ, ЯКІ ПОСТАЮТЬ ОСНОВОЮ  
ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ .....35

**Марчук Анастасія.**

КУЛЬТУРНІ ПРОЦЕСИ У СФЕРІ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА  
СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ.....41

**Мацьків Анастасія.**

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО  
ВІКУ ЗАСОБАМИ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....45

**Парфанович Богдан.**

БАГАТОВЕКТОРНІСТЬ ПРОФІЛАКТИКИ ДОМАШНЬОГО  
НАСИЛЬСТВА ЯК СУСПІЛЬНОГО ФЕНОМЕНУ.....49

**Саладяк Зоряна.**

СОЦІАЛЬНІ НАВИЧКИ (SOFT SKILLS) В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ  
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ  
РОБОТИ.....54

***Стельмах Юліана.***

СУТНІСНЕ ТРАКТУВАННЯ ПІДХОДІВ ДО РОБОТИ З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ (за матеріалами студентського наукового конкурсу).....58

***Ткач Тетяна.***

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ.....64

***Шуль Віта.***

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ У ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....67

***Юдін Владлен.***

ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ДЕЗАДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ- ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ.....72

**Гелюх Андріан**

магістрант ОПП «Соціальна педагогіка» факультету педагогіки  
і психології Тернопільського національного педагогічного  
університету імені Володимира Гнатюка

**Лещук Г.В.,**

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та  
менеджменту соціокультурної діяльності

## **АСЕРТИВНІСТЬ ЯК ІНТЕГРАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ**

**Актуальність теми дослідження.** В умовах кризового та схильного до різких трансформацій професійного середовища, актуалізується потреба у формуванні таких форм та стратегій поведінки, які б допомагали фахівцям різного профілю ефективно адаптуватися до всіх професійних і соціальних викликів. Відповідно має місце суперечність між необхідністю формування асертивності як важливої умови соціальної компетентності сучасної людини та нерозробленістю проблеми формування асертивної поведінки у професійній діяльності фахівців різного профілю, зокрема, фахівців соціальної сфери.

Питанням дослідження сутності асертивності та формування асертивної поведінки присвячено чимало праць зарубіжних та вітчизняних дослідників, насамперед, у сфері психології. Звернення до аналізу поняття асертивності знаходимо у працях психологів А. Маслоу, Е. Берна, К. Роджерса, Е. Фромма, але до Е. Солтера воно не мало чіткого визначення. У вітчизняній науковій теорії проблематику асертивності активно досліджують В. Білоущенко, О. Блинова, В. Мойсеєнко, Л. Ніколаєнко, В. Семиченко та інші. При цьому поняття асертивності найчастіше аналізується в контексті

## ТНПУ MAGISTERIUM

таких дефініцій як: «відповідальність», «особистісна позиція», «етична переконаність», «уміння протистояти груповому тиску» [1].

**Мета статті:** розкрити сутність поняття «асертивність» як інтегральної характеристики фахівця соціальної сфери.

**Виклад основного матеріалу.** Вперше поняття «асертивність» знайшло своє визначення у працях Е. Солтера наприкінці 50-х – на початку 60-х рр. ХХ ст. і тлумачилось як здатність людини конструктивно наполягати на своїх правах, виявляючи при цьому повагу до інших людей і залишаючись повністю відповідальною за свою поведінку. Саме Е. Солтер виокремив фізіологічні закономірності та передумови, які ведуть до прояву асертивності.

Біхевіористи Дж. Вольпе, Р. Альберті, М. Еммонс заклали загальні основи розуміння феномену асертивності як впевненості в собі. При цьому асертивність визначалася ними як наслідок навчання, набута реакція успіху на соціальний стимул [2].

С. Бішоп та В. Ромек також відстоювали думку, що асертивну поведінку особистості можна спеціально формувати в результаті навчання і цілеспрямованого відпрацювання відповідних навичок як у дорослих, так і у дітей [3, с. 124]. Асертивність за С. Стайном та Г. Буком включає такі основні компоненти: здатність адекватно та відкрито висловлювати свої почуття, переконання і думки, вміння захищати свої особисті права. Асертивні людини здатні відстоювати свою позицію в конфліктній ситуації без агресії, не вдаючись до образ та принижень оппонента [1].

Існує три підходи до розуміння асертивності. В рамках першого прояв асертивності вбачають у спонтанності реакцій, що у негативному випадку призводить до того, що людина перестає звертати увагу на почуття та емоції оточуючих людей, а зосереджується на втіленні лише власних бажань.

## ТНПУ MAGISTERIUM

При другому підході дотримуються точки зору, що асертивність розглядається як наполегливість характеру, дій та переконання у власній позиції. При цьому дана позиція схильна перебільшувати значимість наполегливості як особистісної характеристики людей, які мають завищену або занижену самооцінку та не здатні виявляти асертивні поведінкові реакції. Третій підхід тлумачить асертивність більшою мірою як адекватність, коли людина веде себе відповідно до обставин, виявляє гнучкість в адаптації до різних ситуацій та людей. В даному випадку асертивна людина вміє тактовно та методично наполягати на власній позиції, наводячи вагомні аргументи і ввічливо надаючи зворотний зв'язок у разі потреби.

На сучасному етапі асертивність прийнято розглядати як засіб досягнення особистих цілей, як основу для формування та розвитку професійних якостей фахівця, важливу особистісну якість, необхідну результативну діяльність людини тощо.

Асертивність характеризується вміннями вийти за межі свого «Я», знаходити в несприятливій ситуації позитивні моменти, здатністю до соціальної та особистісної адаптації в існуючих умовах і проявляється за будь-яких обставин. Асертивність як риса зрілої особистості характеризує здатність людини змінити свою поведінку у спільній діяльності, спілкуванні та пізнанні в позитивному напрямку, виявляється у відчутті внутрішньої сили, вмінні особистісного самовираження, розкутості, відповідальності за свою поведінку, за результати своїх дій.

Асертивна людина відрізняється високим рівнем мотивації до досягнення успіху в діяльності, готовністю приймати рішення у ситуаціях невизначеності, конструктивним підходом до вирішення проблем, прагненням зробити щось швидко та добре, досягти високого рівня в різних сферах діяльності людини, будучи при цьому розумною, раціональною,



## ТНПУ MAGISTERIUM

мислячою, вдумливою, розвиненою, ерудованою. Спрямованість активності асертивної особистості значною мірою визначається також її ціннісними орієнтаціями.

Соціально компетентний фахівець не може бути невпевненим у собі, а агресивність і невпевненість є формами прояву відсутності соціальної компетентності – здатності знаходити компроміс між самореалізацією та соціальним пристосуванням. Коли ситуативна невпевненість переростає в невпевненість стабільну, особистісну, фахівець стає тривожним і неспокійним, пасивним чи агресивним і, як наслідок, неефективним у спілкуванні та професійній діяльності.

Асертивна поведінка має велике значення у професійній діяльності, пов'язаній із взаємодією з іншими людьми, наприклад, у соціальній/соціально-педагогічній роботі з дітьми-сиротами. Саме асертивна поведінка найкращим чином сприятиме повноцінному розвитку особистості дітей-сиріт, які прагнуть самореалізації, і сприятиме актуалізації їхніх потенційних особливостей. Для того щоб діти-сироти активно освоювали різні способи асертивної поведінки, необхідно навчити їх використанню диференційованих та індивідуалізованих технологій, програм, методів, засобів та форм розвитку асертивності.

В основі реалізації вищезгаданих компонентів асертивності лежить спілкування дітей-сиріт з фахівцем, оскільки саме через нього відбувається обмін духовними, інтелектуальними, емоційними, естетичними та іншими цінностями. Тому соціальному працівнику/соціальному педагогу потрібно самому бути асертивним, щоб діти бачили перед собою яскравий, живий приклад асертивної людини.

**Висновки.** Таким чином, асертивність – риса характеру, що означає здатність особистості відстоювати власні інтереси та вміння відповідати за здійснений вибір, при цьому шанобливо ставитися до інших людей і не

## ТНПУ MAGISTERIUM

порушувати їхнє право на власне самоствердження. Розуміння асертивності тривалий час корелювало із уявленням про стабільну характеристику особистості, куди входить емпатія, вміння брати на себе відповідальність за власне життя та усвідомлювати власні сильні та слабкі сторони. У контексті соціальної/соціально-педагогічної роботи, де на перший план виходить соціальне середовище як простір професійної взаємодії, асертивні навички допомагають налагоджувати успішні соціальні контакти, досягати особистісної та професійної компетентності.

### **Список використаних джерел**

1. Білоущенко В. В. Теоретичний аналіз поняття «асертивність» в працях вітчизняних та зарубіжних науковців. *Інсайт : [зб. наук. праць студентів, аспірантів та молодих вчених / ред. кол. І. В. Шапошникова, О. Є. Блинова та ін.]*. Херсон : ПП Вишемирський, 2016. Вип. 13. С. 51–54.

2. Мойсеєнко В. В. Особливості формування асертивної поведінки: науково-теоретичний аналіз питання. *Соціокультурні та психологічні вектори становлення особистості: колективна монографія / О.Є. Блинова, С.І. Бабатіна, Т.М. Дудка, А.М. Одінцова та ін. / відпов. ред. Блинова О.Є.* Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 55–80.

3. Сколота Е.В. Асертивність як значуща професійна якість майбутнього юриста. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи*. 2022. № 1(57). Т.1. С. 121–133.

4. Salter A. Conditioned reflex therapy. New York: Capricorn. 1949. P. 186.

**Калаур Лідія**

магістрантка ОПП «Соціальне адміністрування в громаді»  
факультету педагогіки і психології Тернопільського національного  
педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

**Сорока О.В.,**

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та  
менеджменту соціокультурної діяльності

**СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ  
ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ  
ПРАЦІВНИКІВ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ  
ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ**

**Актуальність теми дослідження.** Розширення пропозиції на ринку надання соціальних послуг населенню, що зумовлене військовою агресією росії та посилення конкуренції, вимагає активного пошуку засобів, які би підкреслили самобутність майбутніх фахівців соціальної сери. За таких умов саме професійний імідж виступає важливим інструментом самопрезентації та розглядається у якості запоруки ефективної професійної діяльності. Професійний імідж базується на сформованій системі почуттів та ціннісних орієнтацій, які необхідні для компетентного здійснення усього спектру професійних обов'язків, сприяє зменшенню професійних стресів, а також попереджує виникнення професійних конфліктів та розвиток негативних комплексів.

В іноземній науковій літературі синонім терміну «формування професійного іміджу» є «іміджування» [6]. Прагнення до створення власного професійного іміджу спонукає майбутнього соціального працівника до цілеспрямованого вдосконалення у площині іміджування. Виходимо з тих міркувань, що належним чином сформований професійний імідж позитивно впливає на саморозвиток особистості в професії та допомагає стати

конкурентоспроможним на ринку праці. З огляду на наведені факти, під час навчання у здобувачів освіти які навчаються за спеціальністю 231 Соціальна робота ще з першого року навчання варто цілеспрямовано формувати професійний імідж на основі використання інтерактивних технологій під час іміджування.

**Метою** статті є уточнення наукової дефініції «професійний імідж» та вивчення потенціалу інтерактивних технологій у формуванні професійного іміджу у майбутніх соціальних працівників.

При написанні статті проведено системно-структурний аналіз та здійснено систематизацію філософських, соціологічних, психологічних і педагогічних напрацювань, які висвітлюють сутність наукових термінів «професійний імідж» та «інтерактивні технології». Методи абстрагування, конкретизації, контент-аналізу наукових публікацій, систематизації й узагальнення інформації теоретичного, методичного та практичного характеру застосовані на етапі виділення суттєвих ознак інтерактивних технологій під час формування професійного іміджу у здобувачів освіти за спеціальністю 231 Соціальна робота.

**Виклад основного матеріалу.** Насамперед відзначимо, що позитивний професійний імідж особистості сприяє налагодженню взаєморозуміння, викликає симпатію та довіру. Для повноти наукового дослідження наведемо трактування сутності наукової дефініції «професійний імідж». Так, у баченні О. Романенка [5], професійний імідж є фактором успіху у кар'єрі й важливим інструментом для побудови взаємовідносин. У дослідженні Р. Кравця професійний імідж розглядається як «складний феномен, що передбачає створення образу конкретної професії. Це сукупність уявлень про те, як повинна виглядати й поводитися людина певної професії (політик, бізнесмен, викладач, лікар тощо)» [3, с. 54]. На думку О. Межерицької [4], професійний імідж виступає «формою самовиявлення індивідуального цілісного образу особистості як реалізатора потреб мікро- і макросоціуму, за якої виявляються найвиразніші ділові та особистісні якості» [4, с. 29].

## ТНПУ MAGISTERIUM

Поділяємо позицію S. Kalaur та O. Soroka у тому, що професійний імідж є багатограним поняттям, оскільки безпосередньо спрямований на гармонійне поєднання тих вимог, які ставляться до фахівця у рамках тієї чи іншої професії. У цьому контексті йдеться про дотримання під час реалізації професійних обов'язків конкретного іміджевого стандарту, у той же час – персональний імідж фахівця має корелювати з цим стандартом. З огляду на таку позицію професійний імідж розглядається науковцями як «образ-стереотип та «діловий» образ особистості у професійній діяльності» [7, с. 107].

На основі узагальнення психологічних та педагогічних публікацій [3; 4; 5; 7] професійний імідж це характеристика особистості професіонала, що включає внутрішні установки, особистісні якості, професійні позиції та охоплює знання з іміджування. Професійний імідж майбутнього фахівця соціальної роботи передбачає конкретні зовнішні прояви, до яких відносимо зовнішній вигляд, поведінку, а також вербальне і невербальне спілкування. Зокрема у нашому баченні зовнішній вигляд – це не лише стиль одягу, але й манера самопрезентації, здатність демонструвати свої професійні уміння та здібності. Вагомим складовим елементом професійного іміджу є вербальне та невербальне спілкування, яке формує належне підґрунтя для соціального впливу, що дає змогу цілеспрямовано реалізовувати комплекс практичних заходів щодо соціального впливу на клієнтів, які звернулися за допомогою до соціального працівника.

Можемо констатувати, що професійний імідж фахівця соціальної сфери є доволі складною характеристикою, він має формуватися у здобувачів освіти спеціальності 231 Соціальна робота ще під час навчання у закладі вищої освіти. У площині іміджування інтерактивним технологіями ми відводимо провідну роль.

## ТНПУ MAGISTERIUM

На основі узагальнення позиції Н. Волкової про те, що інтерактив «передбачає: діалогічність, висвітлення та аналіз кожної проблеми під різним кутом зору, відмову від стереотипу та шаблону» [2, с. 9], а інтерактивні технології передбачають «сукупність методів, засобів і форм організації навчання, що забезпечують активний характер взаємодії учасників навчального процесу на засадах співпраці та співтворчості й спрямовані на досягнення поставлених дидактичних цілей» [2, с. 14]. З практичної точки зору інтерактивні технології передбачають таку організацію освітнього середовища, яка базується на ефективній комунікації в режимі діалогу усіх учасників, що дозволяє встановити взаєморозуміння та налагодити активний пошук спільного вирішення навчальних завдань, які безпосередньо стосуються іміджування.

Потенціал використання інтерактивних технологій під час формування професійного іміджу у майбутніх соціальних працівників спрямована на створення комфортних умов іміджування за яких кожен студент зможе відчувати свою професійну успішність. Серед значного спектру інтерактивних технологій, які позитивно впливають на процес формування професійного іміджу у даній статі зупинимось на технології тренінгу.

Тренінг є поліфункціональним методом групової роботи, який спрямованим на вироблення відповідних особистісних змін у процесі іміджування. На основі узагальнення інформації, що представлена у публікаціях А. Акаймової [1] та Н. Волкової [2] під час формування професійного іміджу доцільно використовувати такі види тренінгу, як от:

– тренінг особистісного зростання (допомагає переосмислити життєві цінності й прийняти та зрозуміти себе; забезпечує ефективний пошук нових форм самореалізації; дозволяє свідомо використовувати ефективні стратегії розвитку професійного іміджу);

## ТНПУ MAGISTERIUM

– тренінг комунікації (розвиває техніки активного слухання; допомагає сформувати навички міжособистісного спілкування та встановлення контакту; сприяє виробленню адекватної самооцінки та актуалізує особистісні ресурси);

– тренінг сенситивності (розвиває уміння розуміти інших; формує емпатію та активність під час іміджування);

– тренінг креативності (розкриває творчий потенціал; забезпечує відмову від стереотипів; підвищує активність під час планування практичних дій іміджування);

– тренінг соціально-психологічний (на основі групової роботи допомагає студентам вдосконалити практичні навички професійної комунікації; надає можливість для особистісного розвитку та корекції професійного іміджу, формує уміння ефективно розв'язувати психологічні проблеми).

Проведення тренінгу має базуватися на дотриманні таких принципів:

– стимулювання активності студентів у спільній тренінговій діяльності (залучення усіх до групової діяльності);

– розвиток творчої позиції студентів (базується на розкритті творчого потенціалу на основі усвідомлення власних можливостей під час участі у тренінгу);

– налагодження ефективного зворотнього зв'язку (передбачає, що активне усвідомлення іміджування здійснюється через забезпечення ефективного зворотнього зв'язку між усіма учасниками тренінгу);

– здійснення партнерської комунікації (передбачає врахування переживань та емоцій усіх учасників тренінгу, а також визнання й розуміння права на помилку).

У тренінговій програмі доцільно зробити основний акцент на використанні інтерактивних методів та прийомів, а саме: використання

## ТНПУ MAGISTERIUM

групової дискусії, мозкового штурму, застосування методу практичних вправ. Вагомий акцент під час тренінгу доцільно зробити на вдосконалення умінь вести професійне спілкування на основі врахування естетичних та етичних норм професії соціального працівника. З практичної точки зору ми очікуємо, що сформовані під час тренінгу теоретичні знання та практичні уміння дозволять студентам розширити когнітивну й конативну сферу іміджування, допоможуть здійснювати самопрезентацію, налагоджувати вербальну та невербальну комунікацію.

**Висновки.** На основі проведеного узагальнення наукової літератури можемо констатувати, що з психолого-педагогічної позиції професійний імідж виступає конкретизацією ділового іміджу в рамках конкретної професії. Для організації якісного іміджування зі студентами спеціальності 231 Соціальна робота варто активно використовувати інтерактивні технології. Перспективи подальших досліджень будуть спрямовані розробку тренінгової програми для формування професійного іміджу.

### **Список використаної літератури**

1. Акайомова А. Комунікативні властивості іміджу та його класифікація. *Віче*. 22. 2011. С. 2–5.
2. Волкова Н. П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля. 2018. 360 с.
3. Кравець Р. Е. Концептуальний простір поняття «професійний імідж» у наукових психолого-педагогічних дослідженнях. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Вип. 65. Т. 2. 2019. С. 53–57.
4. Межеріцька О. А. (). Професійний імідж як інструмент педагогічного впливу. *Управління школою*. Вип. 25 (253). 2009. С. 29–31.



5. Романенко О. В. Наукові засади вивчення іміджу як психологічної категорії. *Вісник Національного університету оборони України*. 4 (41). 2014. С. 293–298.

6. Boorstin D. J. *The Image. A Guide to Pseudo-Events in America*: 25<sup>th</sup>. Ed. N. Y. : Vintage Books. 1992. 214 s.

7. Kalaur S., Soroka O. Theoretical and methodological principles of the formation of professional culture and professional image among educators by means of the acmeological approach in war conditions. *Social Work and Education*. 2023. Vol. 10. 1. S. 99–110.

**Капелусь Оксана**

магістрантка ОПП «Соціальна педагогіка» факультету педагогіки  
і психології Тернопільського національного педагогічного університету  
імені Володимира Гнатюка

**Олексюк Н. С.**

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри  
соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності

## **ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОЇ (СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ) РОБОТИ З ДІТЬМИ ВИМУШЕНО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ**

**Актуальність теми дослідження.** У теперішній, надзвичайно складний для України час, коли йде жорстока війна, розв'язана країною-терористом – росією, страждають всі люди, починаючи від немовлят і закінчуючи особами літнього віку. Надзвичайно важко переживають трагедію війни діти. Особливо ті, хто разом зі своїми рідними вимушено залишають власні домівки й тікають від обстрілів, згарищ, вибухів, каліцтва

## ТНПУ MAGISTERIUM

й смерті. Вимушено переміщені особи (далі – ВПО) залишають усе, про що дбали протягом свого життя, та переїжджають у нове, зовсім інше для них середовище існування [2, с. 9].

Для повноцінного розвитку дитини необхідні стабільні та безпечні умови, відповідні до її віку, а в ситуації війни та вимушеного переселення цей процес цілковито порушується. Окрім психологічної травми від вибухів, руйнувань, страху переміщення та невідомості, дитина внутрішньо переміщеної особи може потерпати і від руйнування соціальної взаємодії з близькими людьми – батьками, родиною, друзями, однокласниками. Дитина, яка опинилась в ситуації вимушеного переселення, може відчувати незахищеність, паніку, агресію, гнів, замкнутість від всього світу та велике бажання повернутись у своє попереднє життя. Різноманітні травми, які вона отримала від пережитого/побаченого, можуть негативно позначитися на її психічному та фізичному здоров'ї [7, с. 10]. Для того, щоб знати, як можна допомогти дитині внутрішньо переміщеної особи та як її підтримати, дуже важливо ретельно вивчити всі її особливості, а також той досвід соціальної (соціально-психологічної, соціально-педагогічної) роботи з дітьми означеної категорії, який набуло людство протягом свого існування [6, с. 21].

Так, до розв'язання питання правового статусу, біженців зверталися різні науковці. Технології соціальної роботи з внутрішньо переміщених осіб та біженцями висвітлюються у працях О. Малиновської та інших. Проте маємо визнати, що закордонний досвід соціальної (соціально-педагогічної) роботи з дітьми до цього часу не був предметом наукового дослідження.

Саме тому, **метою статті** є вивчення та аналіз закордонного досвіду соціальної (соціально-педагогічної) роботи з дітьми внутрішньо переміщених осіб та виявлення можливостей використання його кращих зразків у роботі з означеною категорією дітей в Україні.

**Виклад основного матеріалу.** Діти внутрішньо переміщених осіб – це діти, які разом з батьками (особами, які їх заміщують) були змушені покинути або залишити свої будинки чи місця звичайного проживання у результаті або задля уникнення наслідків збройного конфлікту, окупації і повсюдних проявів насильства, стихійного чи антропогенного лиха [2, с. 7]. Соціальна (соціально-педагогічна) робота з дітьми внутрішньо переміщених осіб – це діяльність соціального працівника (педагога) та інших фахівців, спрямована на допомогу дітям у їх нових життєвих ситуаціях [7, с. 5]. При цьому, метою соціальної (соціально-педагогічної) роботи з дітьми внутрішньо переміщених осіб є створення сприятливих для них умов для розвитку, задоволення інтересів, реалізації прав та адаптації до нової організації життя [1, с. 8].

Робота з дітьми внутрішньо переміщених осіб є важливим компонентом загальної соціальної роботи в багатьох країнах Європи та США. Дітей відносять до групи ризику і, як наслідок, соціальна (соціально-педагогічна) робота з ними ґрунтується на основі цілого ряду програм, які мають превентивний характер [4, с. 14].

Поряд з існуючими відмінностями, системний аналіз закордонного досвіду соціальної (соціально-педагогічної) роботи з дітьми внутрішньо переміщених осіб дозволив виявити цілу низку спільних проблем. Наприклад, епізодичність виховних впливів батьків на дітей, відсутність (втрата) сімейної взаємодії, «емоційне відторгнення» батьків дітьми, соціальна дезадаптація дітей у мікросередовищі [6, с. 56–57].

Для подолання означених негараздів фахівці із соціальної роботи (соціальні педагоги) європейських країн та США працюють з дітьми над: профілактикою девіантної поведінки; стабілізацією і корекцією внутрішньо сімейних стосунків та сімейної взаємодії; допомогою в організації спілкування з родиною, близькими людьми на відстані; організацією груп

## ТНПУ MAGISTERIUM

взаємопідтримки та самодопомоги; залученням дітей та їх батьків до спільної культурно-дозвілєвої діяльності [2, с. 74; 5, с. 60].

Зазначимо, що дуже часто закордонні фахівці використовують такі форми соціальної (соціально-педагогічної) роботи з дітьми внутрішньо переміщених осіб, як: консультативні пункти, групи само- і взаємодопомоги, гуртки за інтересами, клуби спілкування, спільне відзначення свят, благодійні акції, екскурсії, походи, тренінги. Разом із цим, в освітніх ТНПУ закладах багатьох зарубіжних країн важливого значення надається ще й психосоціальному аспекту реабілітаційного процесу, спрямованого на розвиток здібностей дезадаптованих дітей внутрішньо переміщених осіб, а також на соціальну/соціально-педагогічну реабілітацію внутрішньо переміщених сімей у цілому [3, с. 192–194].

**Висновки.** Таким чином, аналіз закордонного досвіду соціальної (соціально-педагогічної) роботи з дітьми внутрішньо переміщених осіб дозволяє стверджувати, що сьогодні не існує таких закордонних технологій, які слугували б беззаперечним еталоном для використання в Україні. Вивчення закордонного досвіду необхідне перш за все для вироблення науковцями та практиками власних теоретичних та практичних підходів до вирішення соціальних (соціально-педагогічних) проблем дітей внутрішньо переміщених осіб з урахуванням різноманітних особливостей – історичних, економічних, культурних, а також ресурсних можливостей нашої країни.

У перспективі вважаємо за необхідне дослідити інноваційні методи/методики соціальної (соціально-педагогічної) роботи з дітьми внутрішньо переміщених осіб, які використовуються фахівцями закордоном, а також можливості врахування вікових та гендерних особливостей дітей означеної категорії у роботі з ними.

**Список використаних джерел**

1. Григоренко І. О., Савельєва Н. М. Соціальна робота з внутрішньо-переміщеними особами в сучасних умовах: навчальний посібник для студентів і магістрантів спеціальностей «Соціальна робота» та «Соціальна педагогіка». Полтава: ПНПУ, 2017. 100 с.
2. Досвід надання допомоги дітям і сім'ям – жертвам військового конфлікту : практ. посіб. / І. О. Корнієнко, І. М. Лісовецька, Ю. А. Луценко, Д. Д. Романовська. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 152 с.
3. Кубіцький С. О. Технології соціально-педагогічної роботи в зарубіжних країнах: навч. посібник. Ніжин: Видавець. ПП Лисенко М. М. 2013. 278 с.
4. Левченко К. Б. Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім'ям з дітьми в період військового конфлікту: навчально-методичний посібник. К. : Агентство «Україна». 2015. 174 с.
5. Мурашкевич О. А. Технології соціальної роботи в зарубіжних країнах: навчально-методичний посібник. Луганськ: Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». 2013. 202 с.
6. Соціально-педагогічна робота з проблемними сім'ями : посібник / Капська А.Й., Олексюк Н.С., Калаур С.М., Фалинська З.З. Тернопіль: Астон, 2010. 304 с.
7. Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім'ям з дітьми в період військового конфлікту: навч.-метод. посіб. / заг. ред.: К. Б. Левченко, В. Г. Панок, І. М. Трубавіна. К. : Агентство «Україна», 2015. 176 с.

**Кобельник Софія**

магістрантка ОПП «Соціальна педагогіка» факультету педагогіки і психології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

**Олексюк Н. С.**

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності

## **ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ В ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ**

**Актуальність теми дослідження.** Сучасні тенденції розвитку українського суспільства й стрімкі суспільно-політичні, соціально-економічні, екологічні та демографічні зміни в житті людей обумовлюють пошук нових форм зростання активності особистості. Передусім це стосується молоді, яка стоїть на порозі професійного й життєвого самовизначення, вирішує завдання, пов'язані з пошуком в суспільстві власного місця, здатності ставити перед собою відповідні цілі та адекватно оцінювати власні можливості, вміння й навички для їх досягнення та ефективно виконувати різні види діяльності [3, с. 18–19].

Повномасштабне вторгнення росії в Україну в лютому 2022 року, триваюча війна та події й зміни, що мають місце у Європі та світі, глобальні загрози й проблема безпеки, міграція населення та недовіра до традиційних політичних інститутів ставлять під загрозу традиційну модель громадянина – не лише освіченого, але й критично мислячого і відповідального, здатного до активних дій у місцевій громаді, суспільстві й країні [1, с. 24–25]. Молодіжна політика держави, яка опікується питаннями функціонування молодіжних громадських організацій, активно долучає їх до вирішення важливих та актуальних запитів суспільства. Саме тому соціалізація молоді в громадських

## ТНПУ MAGISTERIUM

організаціях є надзвичайно актуальною соціальною (соціально-педагогічною) проблемою, а важливість її дослідження є беззаперечною.

Варто зазначити, що в Україні зараз створене потужне законодавче та нормативно-правове підґрунтя для забезпечення розвитку громадянської діяльності молоді. Різним аспектам соціалізації молоді у громадських організаціях присвячені наукові доробки вчених у галузі соціальної педагогіки (А. Гримова, Л. Дябел, Н. Заверико, Н. Олексюк, Т. Швець та ін.) та соціальної роботи (А. Аніщенко, Н. Гавриш, М. Лукашевич, В. Москаленко, С. Савченка та ін.).

Незважаючи на глибоке і всебічне дослідження різних аспектів проблеми соціалізації молоді у громадських організаціях, особливості цього процесу в сучасних умовах вивчені недостатньо. Саме тому, **метою статті** є дослідження особливостей соціалізації молоді в громадських організаціях та виявлення перспектив оптимізації означеного процесу.

**Виклад основного матеріалу.** «Молоддю прийнято вважати соціально-демографічну групу, яка знаходиться на етапі становлення соціальної зрілості». Саме тому, «молодіжні громадські організації (далі – МГО) в Україні – це об'єднання громадян віком від 14 до 35 років, метою яких є здійснення та захист своїх прав і свобод, задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших спільних інтересів» [2]. Серед найбільш відомих Всеукраїнських МГО хочемо виділити такі ГО, як: «Національна організація скаутів України», «Молодіжна альтернатива», «Всеукраїнський молодіжний рух «Let's do it, Ukraine»», «Спілка ініціативної молоді», «Ymca Ukraine», «Інсайт», «Європейська асоціація студентів «Права України» (ELSA Ukraine)», Всеукраїнська молодіжна організація «Сяйво» та ін. [5].

Молодіжні громадські організації формуються та діють на засадах добровільності, рівноправності їх членів, самоврядування, правомірності та

## ТНПУ MAGISTERIUM

гласності, зокрема: молодіжні організації повинні доводити до відома громадськості відомості про свою роботу у формах, що не суперечать законодавству; інформація, що знаходиться у статутах, про склад керівних органів, про джерела фінансових та інших надходжень, а також пов'язана з діяльністю молодіжних громадських структур, не є конфіденційною або іншою інформацією, яка охороняється правом [7]. Статус молодіжних громадських організацій і їх спілок визначається згідно до Закону України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» та Закону України «Про об'єднання громадян» [6].

Реалізація вікових та соціальних завдань новим поколінням ускладнюється чинниками сучасного життя, що характеризують так зване «молодіжне поле». Окреслені науковцями у 2020 р. чинники не втрачають актуальності і нині, серед них: зниження престижу освіти, що не гарантує і не забезпечує гідного життєвого рівня, постійну роботу зі спеціальності, складне матеріальне становище великих родин не дає можливості здобути вищу освіту, втрата престижу якісної праці і установка молоді на можливість матеріального становища без участі у продуктивній трудовій сфері, падіння інтелектуального й загального культурного рівня молодих людей через їх усунення з офіційних структур освіти, пошук джерел до проживання злочинним шляхом [1, с. 41–45].

Як відомо, соціалізація є важливим взаємообумовленим процесом взаємодії людини і соціального оточення, який передбачає її включення у систему суспільних стосунків шляхом засвоєння соціального досвіду ісамостійної побудови цих відносин, у ході яких формується унікальна, неповторна особистість [3, с. 74].

Сутність громадянської соціалізації молоді полягає у тому, що у її процесі людина формується, як член соціуму. Зміст соціалізації молоді визначається, з одного боку, сукупністю соціальних впливів та



## ТНПУ MAGISTERIUM

загальнолюдських цінностей; із іншого – ставленням до цього самого індивіда та актуалізацією особистого «Я», розкриттям власного творчого потенціалу [4, с. 56–57].

Соціалізація проходить у взаємодії із великою кількістю різноманітних умов чи факторів, груп, організацій та агентів, за допомогою різних механізмів, з-поміж котрих традиційний та інституціональний, стилізований і міжособистісний. Через сукупність механізмів соціалізації особистістю засвоюються норми, еталони поведінки, погляди, властиві для її оточення, відбувається накопичення знань і досвіду соціально прийнятої поведінки у взаємодії із різними соціальними інститутами [6].

Громадянська соціалізація сучасної молоді залежить від впливу взаємопов'язаних умов, факторів та чинників макрорівня (особливості макрота мікросоціуму, державна молодіжна політика та особливості соціально-економічної ситуації в країні, засоби масової інформації), мезорівня (особливості освіти і навчання, міжособистісне спілкування з ровесниками і дорослими, взаємовідносини у сім'ї, участь в різноманітних громадських об'єднаннях) та чинники мікрорівня (діяльність, відповідальність, толерантність, самовладання, самостійність) [1, с. 22–23].

Молодіжні громадські організації привертають усе більше уваги з боку суспільства й держави, бо доводять на практиці спроможність до ефективних соціальних перетворень. Сучасний молодіжний рух, пройшовши ряд періодів власного розвитку, сьогодні перебуває на новому етапі свого існування, який насамперед характеризується активністю молоді, як окремої соціально-демографічної групи із власними соціальними інтересами й способами взаємодії із державою. Проте в Україні активна участь молоді в громадському житті має перешкоди, пов'язані переважно із пасивністю цієї соціально-демографічної групи. З іншого боку, через декларативність заходів та програм, які реалізують органи державної влади і місцевого

## ТНПУ MAGISTERIUM

самоврядування, молодь не отримує доступу до процесу прийняття рішень, а при цьому створюється ізоляція й відсторонення молодих людей від громадського життя та формується громадянська пасивність [2, с. 74; 5, с. 60].

**Висновки.** Виходячи з наведеного, вкрай необхідним є використання науково обґрунтованих та практико-вивірених соціальних технологій, методів і засобів соціалізації молоді у громадських організаціях. Подальшого вивчення потребують механізми соціалізації молоді в громадських об'єднаннях та особливості соціалізації молоді в громадських об'єднаннях закордоном.

### Список використаних джерел

1. Ївженко Ю. В. Формування у студентської молоді почуття громадянськості в молодіжних громадських організаціях : дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2017. 279 с.
2. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні (2018). URL : <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/01/KONTSEPTSIYA-ROZVYTKU-GROMADYANSKOYI-OSVITY-V-UKRAYINI.pdf>.
3. Лісовець О.В. Теорія і методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями України : навч. посіб. Київ : Академія, 2011. 256 с.
4. Немцева Т. Виховання громадянської ініціативності старшокласників у позакласній діяльності: дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2017. 298 с.
5. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 року №4572-17. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. №1. Ст. 1.
6. Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року : *Указ Президента України від 12 березня 2021 року № 94/2021*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#Text>.

7. Про молодіжні та дитячі громадські організації : Закон України від 1 грудня 1998 року № 281-XIV (зі змінами). *Відомості Верховної Ради України*. 1998. №4. Ст. 1.

**Козак Олександр**

магістрант ОПП «Соціальна педагогіка» факультету педагогіки  
і психології Тернопільського національного педагогічного  
університету імені Володимира Гнатюка

**Олексюк Н. С.**

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри  
соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності

## **ПРОФІЛАКТИКА НАРКОТИЗАЦІЇ ПІДЛІТКОВОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ЯК ВАЖЛИВА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА**

**Актуальність теми дослідження.** Проблема наркоманії підлітків сьогодні надзвичайно гостро постає як перед українцями, так і перед жителями інших країн. За оцінками незалежних експертів кількість наркозалежних в Україні перед повномасштабним вторгненням росії становила 1,5–2 мільйона осіб. У зв'язку із вживанням підлітками наркотичних речовин вона стає небезпечним соціальним явищем. Деякі фахівці вважають, що Україна послідовно прямує до національної катастрофи: кількість наркозалежних підлітків зростає в геометричній прогресії. Крім того, велику кількість осіб (навіть зовні благополучних підлітків) залучено до зберігання та розповсюдження наркотиків, що теж викликає серйозне занепокоєння [5, с. 47–48]. Таким чином, проблема наркотизації підліткового середовища стає цілком очевидною і вимагає

## ТНПУ MAGISTERIUM

відповідної реакції з боку суспільства, фахівців, батьків. Саме тому такого важливого значення сьогодні набуває профілактика наркоманії підлітків.

**Метою статті** є розробка змісту профілактики наркотизації підлітків в закладах освіти.

**Виклад основного матеріалу.** Наркотизація – це проникнення наркотиків у суспільство; рівень наркотичного захоплення, прив'язаність особи до наркотиків. [3, с. 269]. Наркоманія – це хвороба [1, с. 98]. Сучасні вчені досить ретельно розробляють пояснення виникнення наркотичної залежності і виділяють 3 основних напрями: соціологічні; біологічні; психологічні (психічні). На наш погляд, доречно додати культурологічні аспекти наркотизму. Вважаємо, що головна причина наркоманії – у неправильних взаєминах підлітка з оточуючими його людьми і суспільними інститутами [3, с. 270]. Виділено первинну [7, с. 228–229], вторинну і третинну [3, с. 18–19; 7, с. 222–223; 5, с. 72; 4; 1, с. 16–19] профілактику.

Послідовність розв'язання цих завдань повинна визначатися залежно від ступеню розвитку наркоманії, глибини соціальної деформації особистості, інших індивідуальних характеристик підлітка. Перша і, на нашу думку, основна умова – це своєчасність проведення профілактичних заходів [6, с. 438, друга – наявність відповідних заходів [3, с. 268]. Значну роль відіграє також індивідуалізація методів, які проводяться з профілактичною метою [2, с. 39–41].

**Висновки.** Таким чином, наркоманія – це стан організму, викликаний вживанням певних речовин (наркотиків). Профілактика наркотизації підліткового середовища покликана забезпечити гідний рівень здоров'я підлітків, їх самореалізацію у поєднанні з творчим довголіттям, що видається можливим за умови покращення причин захворювання, покращення умов праці, життя та відпочинку, охорони навколишнього середовища та якісного ТНПУ

## MAGISTERIUM

харчування. Профілактичні заходи повинні забезпечувати умови, за яких вживання підлітками наркотичних речовин стане взагалі неможливим – вони мають знищувати підґрунтя для прийому наркотиків. Основну увагу соціальному педагогу закладу освіти слід приділяти налагодженню позитивної соціальної взаємодії підлітків та пропаганді здорового способу життя серед підростаючого покоління.

У перспективі вважаємо за доцільне більш детально дослідити умови ефективності профілактики наркотизації підліткового середовища.

### Список використаних джерел

1. Журавель Т. В. Профілактика вживання наркотиків серед учнівської та студентської молоді. Київ: Видавництво ФОП Буря О.Д.; 2014. 154 с.
2. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг.ред. І. Д. Звереві. Київ, Сімферополь: Універсум, 2013. 536 с.
3. Ковальчук В. П. Наркоманія серед неповнолітніх як соціальна проблема. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2017. С. 263–270
4. Моделі первинної та вторинної профілактики вживання наркотиків та інфікування ВІЛ/ПСШ, Державна соціальна служба для сім'ї, дітей та молоді. К., 2008. С. 79–82.
5. Оржеховська В. М., Габора Л. І. Збереження репродуктивного здоров'я неповнолітніх: навчально-методичний посібник. К.: «ХІК», 2004. 124 с.
6. Орлова І. О. Роль сім'ї та школи у профілактиці підліткової наркоманії. *Вісник КДУ імені Н.А. Некрасова*. 2009. С. 434–438.
7. Пridingаннікова О. М. Актуальність соціально-педагогічної профілактики хімічної залежності серед підлітків. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна*. 2012. С. 222–229.

**Креховець Юлія**

магістрантка ОПП «Соціальна педагогіка» факультету педагогіки  
і психології Тернопільського національного педагогічного  
університету імені Володимира Гнатюка

**Олійник Г. М.,**

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи  
та менеджменту соціокультурної діяльності

## **АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ОСВІТІ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІЙ СФЕРІ ЯК ПЕРЕДУМОВА СВІДОМОГО СУСПІЛЬСТВА**

**Актуальність теми дослідження.** Існують індивіди, які вбачають у законі обмеження, що перешкоджають їхній свободі дій і висловлювань, ускладнюють втілення їхніх ідей, і заважають їм повноцінно функціонувати в суспільстві. Інші ж підкреслюють важливість дотримання правил правди, чесності, моралі та справедливості. Вони стверджують, що без цих цінностей у світі може виникнути хаос і безлад. Такі люди вважають, що здорові обмеження сприяють налагодженій діяльності та безпеці кожної особистості, і з цим важко не погодитися.

На сьогоднішній день у світі панує свобода слова і це означає, що кожна особа має можливість висловлювати свої думки та діяти відповідно до своїх переконань. Однак, де є «світло», там є і «темрява», яка може призвести до негативних наслідків на різних рівнях. Академічна чесність вважається важливим елементом благополуччя у сучасному світі. Їй приділяється велика увага як у сфері освіти, так і у соціокультурному середовищі, особливо в контексті творчої діяльності. Адже саме академічна чесність здатна протистояти неправомірним вчинкам і навчити особистість діяти відповідно

## ТНПУ MAGISTERIUM

до моральних принципів, навіть після завершення навчання в освітній установі.

**Мета статті:** розкрити академічну доброчесність в освіті та соціокультурній сфері як передумову свідомого суспільства.

**Виклад основного матеріалу.** У сучасному світі освіта є ключовим чинником формування, виховання і розвитку особистості, відіграючи важливу роль не лише у задоволенні потреб та забезпеченні благополуччя людей, а й у сприянні соціальному, науково-технічному та творчому прогресу. Вона визначає рівень культурності і кримінальності у країні, а також має вплив на можливості реалізації державних програм співпраці між націями у вирішенні глобальних проблем, таких як екологія, світова економіка та загальний прогрес світової цивілізації [1].

Чим більш уважно ми досліджуємо сферу освіти, тим швидше ми можемо виявити недоліки, зокрема в діапазоні знань випускників. Багато з них можуть мати недостатній рівень функціональної грамотності, неспроможні навіть зрозуміти прості запитання і дати на них чітку відповідь. У світі, який стрімко розвивається, такі особистості не зможуть успішно функціонувати, що призведе до стагнації світових процесів та механізмів, зупинення їхнього розвитку та втрати можливостей для прогресу.

Крім того, недостатній інтелектуальний розвиток особистостей призведе до швидкого руйнування світової системи через виникнення війн. Люди з високим інтелектом ніколи не вибирають війну, але намагаються демократичними засобами вирішувати поставлені перед ними проблеми. Нажаль, система освіти не завжди наголошує на цінності праці інших людей, що часто призводить до порушення авторських прав, особливо в соціокультурному середовищі.

## ТНПУ MAGISTERIUM

Подолати всі вище перераховані проблеми, а точніше навіть запобігти їм можна завдяки дотриманню і поширенню академічної доброчесності в освітньому і соціально-культурному просторі.

Відповідно до ст. 42 Закону України «Про освіту», академічна доброчесність визначається, як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [2].

Розвиток освіти щільно переплетений з діалектично-динамічними процесами, що відбуваються в країні. Вона відображає не лише необхідний рух вперед, а й протиріччя, що існують. Впровадження ідей та принципів академічної чесності є складним та тривалим процесом, який має постійно вдосконалюватися. Реалізація цих принципів у навчальних закладах є передумовою для формування активної громадянської культури та свідомості громадян у суспільстві [3].

Для того, щоб створити академічно доброчесне середовище та боротися із несправедливістю варто зазначити, які дії вважаються академічно нечесними. Згідно з Законом України «Про освіту», Статтею 42, порушенням академічної доброчесності вважається [2]:

- академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;
- самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;
- фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;



## ТНПУ MAGISTERIUM

- фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
- списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;
- обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;
- хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;
- необ'єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти;
- надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання.

Найбільш поширеним видом академічної нечесності, який широко поширений у всіх навчальних закладах, від шкіл до університетів нашої країни, є списування. Не дивно, що учні та студенти часто володіють різними методами списування краще, ніж матеріалом, що має бути перевіреном у роботі або на екзамені. Якщо виявлять такий випадок, то спочатку винуватця зазвичай звинувачують у порушенні правил. Однак цю проблему слід розглядати комплексно, звертаючи увагу на різні фактори, які її впливають.

Часто ми обмежуємося вузьким розумінням академічної доброчесності, хоча вона є важливою не лише у навчанні, але й у різних сферах життя. Наприклад, у соціокультурній сфері, яка має багато аспектів і спрямована на

## ТНПУ MAGISTERIUM

розвиток особистості через творчість, можна спостерігати зростаючу тенденцію плагіату: у мистецтві, музиці, театрі, а також в обміні ідеями. Це порушує правила академічної доброчесності, на які варто звертати увагу та акцентувати увагу на цій проблемі.

Для деяких творчих особистостей знаходження творчого натхнення може бути важким, тому вони можуть впадати у плагіат. Проте це не є рішенням, оскільки, в результаті, замість унікального твору ми отримуємо лише жалку копію. Важливо підкреслювати, що унікальність оцінюється набагато вище, ніж використання чужих ідей без дозволу.

**Висновки.** Отже, особливості академічної доброчесності в освітньому і соціокультурному контексті включають в себе: дотримання моральних норм і культури академічної спільноти; відповідальне виконання професійних обов'язків, навчальних та творчих завдань; активне уникнення будь-яких форм нечесності в освітній та соціокультурній сферах.

На нашу думку, академічна доброчесність має бути втілена не лише у законодавстві, у заголовках газет або наукових статтях, де відзначаються боротьба з академічною нечесністю. В першу чергу це має бути практикою кожної особистості. Якщо ми прагнемо змін, маємо починати з самих себе. Власним прикладом ми можемо стимулювати інших до підтримки академічної доброчесності.

### **Список використаних джерел**

1. Гончаренко С. У. Зміст загальної освіти і її гуманітаризація. *Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи*: монографія / за заг. ред. І. Зязюна. Київ. 2000. С. 81-107. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/199182468.pdf>.
2. Закон України «Про Освіту». Стаття 42 «Академічна доброчесність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

3. Козін Д. О. Академічна доброчесність – виклик сучасній освіті: зб. матеріалів XLVII науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ. Вінниця. 2018. URL:

<http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/20461/4170.pdf?sequence=3>.

**Масловська Ольга**

магістрантка ОПП «Соціальне адміністрування в громаді» факультету педагогіки і психології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

**Олійник Г. М.,**

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності

## **МОТИВАЦІЙНІ АСПЕКТИ, ЯКІ ПОСТАЮТЬ ОСНОВОЮ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**Актуальність теми дослідження.** В сучасних реаліях суспільства поняття «волонтерська діяльність» постає невід'ємною частиною вияву соціальної активності. У ракурсі історичних подій кожної країни присутні значимі події, епізоди та люди, які змогли зробити значний внесок для розвитку та розв'язання важливих викликів, глобальних проблем із допомогою високих морально-особистісних цінностей, а саме: благодійність, людяність, небайдужість та милосердя. Завдяки безкорисливим діям допомоги, присвяченим енергії, вільного часу, сил для здійснення доброї справи, яка є корисною суспільству в цілому, сформувано феномен, який у багатьох моментах змінив світ та поклав основу волонтерському напрямку. Дане явище постає фундаментальним терміном демократичного суспільства

## ТНПУ MAGISTERIUM

та цілісним усвідомленням громадського обов'язку, а також ефективним інструментом розвитку індивіда.

Актуальність питання волонтерської діяльності для України, які і для всього світу загалом, можна окреслити у кількох аспектах. Перша за все, застосування праці волонтера є невід'ємною складовою подолання важливих проблем суспільства, складних умов проживання кожної людини, які формуються на основі браку допомоги та турботи із сторони держави. Даний вид діяльності спроможний принести у соціальну сферу новий творчий та креативний підхід стосовно вирішення найгостріших проблем, що визначило **мету статті**.

Також слід відмітити, що волонтерство – це спосіб активного залучення кожного представника суспільства до постановки та реалізації життєвих позицій та у вдосконаленні якості життя.

**Виклад основного матеріалу.** Волонтерство слід характеризувати як своєрідний вид соціально-корисної діяльності, який формується із низки мольних орієнтирів, який стимулює до напрямів благодійної діяльності. Проте для глибшого розуміння успішності і результативності слід визначити мотиваційну складову волонтерства, яка включає різноманітні фактори, які визначають, чому люди обирають віддати свій час і енергію на допомогу іншим членам суспільства. Волонтерство – необов'язкова, неоплачувана, допоміжна діяльність, що підтримується протягом певного часу, яка несе собою корисний соціальний вплив, а також значні витрати для тих, хто залучений [3].

Волонтерство потребує тривалих затрат часу, зусиль, ресурсів, обмежує можливості індивідуальних дій і вимагає прийняття правил, виконання ролей, проте натомість – це відсутність грошової оплати. Враховуючи ці обставини виникає запитання, чому люди долучаються до такого виду діяльності, тому відповідь варто насамперед шукати у мотивації. Є багато

## ТНПУ MAGISTERIUM

аспектів волонтерства, які можна вивчати, але той, який домінував у спектрі досліджень, – це мотиви, які рухають волонтерами [2].

Питання мотиваційного фактору людини до волонтерства досі залишається недостатньо вивченим. Мотивацію можна віднести до провідного місця у структурі поведінки особистості. Під поняттям «мотивація» слід розуміти комплекс спонукальних факторів, які перш за все визначають особисті мотиви, стимул, ситуативні чинники, що формують поведінку людей. Мотивація – це те, що підштовхує людину до вчинення певної дії, та являється загальним значенням рушійної сили, яка керує людьми досягати цілей. Також варто зазначити, що це процес, який відбувається в чіткому порядку. «Мотивація» як термін походить від латинського слова «movere», що має значення «рухати»; це внутрішній або зовнішній стимул, який підштовхує особу до вчинення певних дій, направляючи її поведінку, енергію та увагу для досягнення конкретних цілей або задоволення певних потреб [1].

Дослідження мотивації волонтерів є давнім викликом для багатьох науковців, які прагнуть розкрити сутність того, що впливає на людей, які вибирають волонтерство. Мотивацію описують як процес, що породжує, направляє та підтримує направлену на досягнення мети поведінку. Мотивація волонтерів представляє собою багатогранний аспект, який вимагає детального дослідження. Завдяки складності та різноманітності підходів до вивчення волонтерства, не існує універсальної концептуальної моделі мотивації, яка б мала загальну підтримку [4].

Зазвичай у науковому світі розглядають три основні групи мотивуючих факторів:

- у першій групі зроблено акцент на тому, що потреби та інстинкти є джерелом мотивації людини; фактично, потреби та вроджені інстинкти грають ключову роль у формуванні внутрішньої мотивації; задоволення

## ТНПУ MAGISTERIUM

фізіологічних потреб, а саме: безпека, повага та самореалізація може бути сильним стимулом для людей займатися волонтерською діяльністю;

- друга група зазначає причинно-наслідкові мотиви, які визначають спрямованість поведінки та в контексті мотивації пояснюють, як певні очікувані результати впливають на спрямованість поведінки індивіда; ці мотиви описують раціональний підхід, за яким людина обирає свої дії;

- у третій групі враховано вияв емоцій, особистих переживань, прагнень і установок, що активно впливають на поведінку суб'єкта; ця категорія стосується того, яким чином регулюється динаміка його дій.

Безперечно, потребує уваги одна із найвідоміших моделей мотивації, яка належить А. Маслоу та в якій він представив ієрархію індивідуальних мотивів у рамках своєї гуманістичної теорії. Вона ґрунтується на тому, що люди прагнуть до самоактуалізації, тобто до повного розвитку свого потенціалу. Теорія Маслоу має низку переваг. По-перше, вона є простою і зрозумілою. По-друге, вона має широке застосування в різних сферах життя, включаючи бізнес, освіту та психологію. По-третє, вона ґрунтується на гуманістичних принципах, які підкреслюють важливість самоактуалізації [4].

На підставі ієрархії мотивації, яку представив психолог А. Маслоу, волонтер керується такими факторами:

- задовольнити особисті потреби фізичного характеру;
- задовольнити потреби безпеки, роботи колективі для підтримки дружніх зв'язків, активного спілкування, підвищення якості професійних вмінь та навичок;
- задовольнити соціальні потреби, активно беручи участь у різноманітних суспільних заходах та виконуючи адміністративні обов'язки.
- задовольнити потребу у всебічній самореалізації.

## ТНПУ MAGISTERIUM

Теорія А. Маслоу є цінним інструментом для розуміння мотивації людини. Вона допомагає нам зрозуміти, чому люди поводяться так, як вони поводяться, і як ми можемо мотивувати їх до досягнення своїх цілей.

Багато роздумів та дискусій викликає теорія «альтруїзму-егоїзму», яку зарубіжні дослідники об'єднали у дві групи. До альтруїстичної частини належать мотиви, які ґрунтуються на почутті морального та релігійного обов'язку, які спрямовані внутрішніми цінностями, такими як доброта, справедливість та соціальна відповідальність, та керуються на безкорисливому бажанні допомогти оточуючим. Мотиви, які засновані на егоцентризмі, вказують на те, що людина займається волонтерством, перш за все, через особисті користи або задоволення, які вона отримує від цієї діяльності. Ці мотиви можуть бути спрямовані на власні потреби, амбіції чи задоволення особистих бажань. Особа може волонтерити з метою створення собі сприятливого враження в очах інших. Це може включати прагнення отримати визнання, повагу або підвищення соціального статусу [1].

**Висновки.** Отже, виявлення мотиваційної системи волонтерства вже давно є центром наукових досліджень. Проведено теоретичний аналіз, який спрямований на розкриття мотиваційного факту волонтерства. Розкрито важливість розуміння мотиваційної структури волонтерства з різних точок зору. Розглянуто три основні групи, які засновані на інстинктах, причинно-наслідкових мотивах та емоційному аспекті. Проаналізовано одну з найвідоміших моделей мотивації, яка належить А. Маслоу, що представляє ієрархію індивідуальних мотивів. А також висвітлено проблеми співвідношення альтруїстичних та егоїстичних мотивів волонтерської діяльності, що мають протилежний характер за своєю природою.

Дійсно, кожна з цих мотиваційних теорій може допомогти глибше та більш стратегічно поглянути на те, як мотиваційні теорії грають важливу

роль у розумінні того, що стоїть за рішенням людей стати волонтерами і віддати свій час та енергію на добровільну допомогу іншим.

#### Список використаних джерел

1. Беспалова К. Мотиваційні аспекти волонтерства: досвід Західних країн. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* 2012. Вип. 2(14). URL: [https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/3195/1/11\\_bies.pdf](https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/3195/1/11_bies.pdf).

2. Болотова В. О., Ляшенко Н. О., Байдак Т. М. Волонтерська діяльність в Україні як вид соціальної активності. *Грані.* 2018. Т. 21. № 9. С. 47–57. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/download/1232/1239/>

3. Лях Т. Л. Волонтерство як суспільний феномен. *Проблеми педагогічних технологій.* Луцьк: Волинський академічний дім, 2004. Вип. 3–4. С. 139–144. URL: [https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/1565/1/T\\_LYAKH\\_VYSF\\_KSP&KO\\_I\\_PSP.pdf](https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/1565/1/T_LYAKH_VYSF_KSP&KO_I_PSP.pdf)

4. Менеджмент волонтерських груп від А до Я: навч.-метод.. посібник / за ред. Т. Л. Лях; авт.-кол.: З. П. Бондаренко, Т. В. Журавель, Т. Л. Лях та ін.. К.: Версо-04, 2012. 288 с. URL: [https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3486/1/T\\_LYAKH\\_MVGVADZ\\_KSP&SR\\_IL.PDF](https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3486/1/T_LYAKH_MVGVADZ_KSP&SR_IL.PDF)



**Марчук Анастасія,**

студентка групи зСР–41 спеціальності Соціальна робота факультету педагогіки і психології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

**Турчин - Кукаріна І.В.,**

кандидат юридичних наук, викладач кафедри соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності

## **КУЛЬТУРНІ ПРОЦЕСИ У СФЕРІ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ**

**Актуальність теми дослідження.** Динаміка культурних процесів у сфері міжнародного співробітництва сучасної України є досить складною та різноманітною. Це відображається у ряді аспектів, таких як: культурна дипломатія, обмін культурними цінностями, спільні проєкти у сфері мистецтва, освіти та науки. На першому рівні культурна дипломатія виконує важливу роль у підтримці міжнародних відносин. Україна активно використовує культурні програми, фестивалі, виставки, обміни артистами та викладачами, щоб підвищити свій міжнародний престиж, сприяти взаєморозумінню та підтримці своєї ідентичності.

Також важливим елементом є обмін культурними цінностями. Україна має багату культурну спадщину, яка цінується в усьому світі. Зокрема, українська література, музика, танці та народні звичаї привертають увагу зарубіжних аудиторій. Обмін цими цінностями сприяє поглибленню міжкультурного діалогу та взаєморозумінню. У сфері мистецтва, освіти та науки також спостерігається активний обмін ідей та співпраця. Університети, музеї, наукові установи розвивають міжнародні партнерства, спільні проєкти

## ТНПУ MAGISTERIUM

та обміни, що сприяють розширенню знань та підвищенню рівня культурного розвитку.

Проте варто відзначити, що динаміка культурних процесів у сфері міжнародного співробітництва може бути під впливом політичних та економічних факторів. Наприклад, зміни в урядовій політиці, конфлікти або економічні кризи можуть обмежувати можливості для культурного обміну та співпраці. Глобалізація спричиняє зростання культурного обміну та взаємодії між націями, що створює як нові можливості, так і виклики для збереження національної ідентичності та культурної спадщини.

Дослідження динаміки цих процесів допоможе краще зрозуміти їх вплив на сучасну Україну, а також виявити шляхи підтримки та розвитку української культури на міжнародній арені, сприяючи зміцненню міжнародних відносин та розбудові довіри між націями.

**Мета статті** – проаналізувати та висвітлити динаміку культурних процесів у контексті міжнародного співробітництва України.

**Виклад основного матеріалу.** Культура – це нагромаджене людством багатство, яке має як матеріальний, так і духовний аспекти і сприяє подальшому розвитку та збільшенню продуктивних, творчих можливостей як суспільства, так і окремої особистості. Цей процес культурного розвитку відображається на двох рівнях – матеріальному і духовному, які є взаємопов'язаними складовими. Таким чином, духовна сфера стає необхідною складовою культури, оскільки відсутність цієї складової позбавляє нас людяності [1, с. 9].

Зміна соціально-політичного ландшафту в Україні у 90-х роках відобразилася на широкому спектрі соціокультурних умов існування української культури. Нова соціокультурна реальність в умовах незалежної України призвела до нового сприйняття ролі та значення культури в

## ТНПУ MAGISTERIUM

українському суспільстві, що визначило різноманітні вияви та аспекти культурологічної діяльності. Цей період став часом активної самоідентифікації нації, що виражалось в різноманітних культурних ініціативах, відновленні національних традицій, а також у розвитку мистецтва та літератури, які стали важливими чинниками національного об'єднання та самосвідомості. Водночас, цей період відкривав нові можливості для міжнародної співпраці та культурного обміну, що сприяло взаємному збагаченню культурних традицій та ідей.

Україна все більше співпрацює з Європейським Союзом у різних аспектах суспільного розвитку, включаючи адаптацію українського законодавства та системи державного управління до стандартів. Важливим кроком у напрямку європейської інтеграції стало парафування Угоди про асоціацію у березні 2012 року. Ця подія значно підвищила рівень співпраці та взаємодії між Україною та Європейським Союзом, сприяючи активізації регіонального співробітництва [3].

Процес європейської інтеграції стимулює важливі зміни у державній політиці України на різних рівнях, включаючи культурну сферу. Україна прагне не лише збільшити культурний обмін та діалог з Європейським Союзом, а й переглянути систему управління у цій галузі, зокрема, враховуючи принципи демократії та культурних прав і свобод. Одним із важливих пріоритетів міжнародного співробітництва є збереження історичних пам'яток та інших культурних об'єктів, що мають велике значення. Також важливою є ініціатива з повернення в Україну культурних цінностей народу, які перебувають за її межами. Ці основні принципи закріплені в Декларації про державний суверенітет України (ст. VIII) та Конституції України [2, с. 174].

Досвід співробітництва з міжнародними організаціями успішно впроваджувався в українській соціокультурній галузі. Наприклад, участь

## ТНПУ MAGISTERIUM

України у програмній діяльності ЮНЕСКО надавала можливість користуватися інтелектуальним потенціалом організації, отримувати ресурси та брати участь у міжнародних заходах. Однак з початком повномасштабної війни в Україні співпраця з різними міжнародними інституціями стала реалізовуватися фактично у всіх проєктах через низку обставин. Багато фахівців з культурно-мистецьких інституцій залишилися за межами країни, що змусило деяких змінити характер своєї діяльності, а інших продовжити працювати у своїй галузі. Тим часом частка спеціалістів, які залишилися в Україні, долучилася до різних грантових програм, що допомогло підтримати економіку культури. В результаті всі великі українські проєктні ініціативи, реалізовані під час воєнного стану, здійснюються завдяки співпраці з іноземними інституціями.

**Висновки.** Отже, культурний розвиток не лише відображається на матеріальному та духовному рівнях, а й визначається важливими змінами в соціально-політичній сфері. Зміни соціально-політичного ландшафту в Україні у 90-х роках відбулися на тлі активного пошуку національної самоідентифікації та утвердження культурних цінностей. Цей період сприяв активній міжнародній співпраці та культурному обміну. Співробітництво з Європейським Союзом стало важливим фактором у процесі європейської інтеграції, а також у збереженні та поверненні культурних цінностей України. Однак, війна в Україні спричинила зміни в міжнародній співпраці, змушуючи країну звертатися до іноземних інституцій для реалізації важливих культурних проєктів.

### **Список використаних джерел**

1. Богуцький Ю. П. Динаміка культури утворення як об'єкт дослідження. *Самоорганізація й динаміка культури та їх особливості в Україні: Зб. наук. праць*. Київ: Інститут культурології НАМ України. 2014.

ТНПУ  
MAGISTERIUM

Вип. третій (Організаційні та самоорганізаційні аспекти культуротворення: досвід інтерпретації). С. 8–16.

2. Курдюкова В. С. Особливості міжнародного співробітництва України щодо захисту культурних цінностей. *Європейські перспективи*. 2017. № 2. С. 172–181.

3. Пахлова С. Є. Європейські тенденції в культурній політиці України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2012. № 5. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=420>.

**Мацьків Анастасія**

студентка групи СР-41 спеціальності Соціальна робота факультету педагогіки і психології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

**Петришин Л. Й,**

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності

## **ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**Актуальність теми дослідження.** Формування соціальної компетентності дітей шкільного віку за допомогою проектної діяльності є актуальною та захопливою темою в сучасній педагогічній науці. Світ змінюється зі шаленою швидкістю, і разом із ним змінюються і вимоги до майбутніх поколінь. Сьогодні діти шкільного віку потребують не лише знань з певних предметів, але й розвитку широкого спектру навичок та якостей, серед яких особливе значення має соціальна компетентність.

## ТНПУ MAGISTERIUM

Перш за все, це актуально з погляду соціальної адаптації дітей. У сучасному світі вміння взаємодіяти з оточуючими, вирішувати конфлікти та ефективно спілкуватися є ключовими для успішної інтеграції в суспільство. Проектна діяльність надає можливість дітям не лише отримати знання, але й відчутти себе активними учасниками процесу, розвивати лідерські якості та вміння працювати в команді.

Далі дослідження цієї теми має важливість у контексті підготовки майбутніх фахівців. Сучасний ринок праці вимагає не лише технічних знань, але й вміння працювати з людьми, розв'язувати нетипові завдання та бути ініціативними. Проектна діяльність є ідеальною платформою для розвитку цих навичок, підготовки до реальних життєвих ситуацій.

Нарешті, актуальність дослідження проявляється в його практичній значимості. Результати такого дослідження можуть послужити основою для впровадження нових педагогічних методик та програм у шкільну практику. Впровадження проектної діяльності в навчальний процес може позитивно позначитися на соціальній адаптації учнів, їхньому академічному успіху та підготовці до майбутнього життя.

**Метою статті** є розглянути і проаналізувати ефективність використання проектної діяльності в процесі формування соціальної компетентності дітей шкільного віку. А також дослідити, як проектна діяльність сприяє розвитку різних аспектів соціальної компетентності, таких як вміння спілкуватися, співпрацювати в групі, розв'язувати конфлікти та приймати конструктивні рішення.

**Виклад основного матеріалу.** Проектна діяльність стає все більш популярним методом в сучасній освіті, оскільки вона сприяє активній участі учнів у навчальному процесі та розвитку їхніх ключових компетентностей.

## ТНПУ MAGISTERIUM

Цей метод може бути особливо ефективним у формуванні соціальної компетентності дітей шкільного віку.

*Теоретичний аспект* формування соціальної компетентності дітей шкільного віку є важливим. Соціальна компетентність є ключовим аспектом розвитку дітей у шкільному віці, оскільки вона визначає їхню здатність ефективно спілкуватися, розуміти та взаємодіяти з іншими людьми у різних ситуаціях. Згідно з дослідженням Гарріса [1], соціальна компетентність включає в себе навички саморегуляції, емпатії, співпереживання та вміння вирішувати конфлікти мирним шляхом.

Для ефективного формування соціальної компетентності дітей важливо розглядати її як комплексний процес, що базується на розвитку різних аспектів особистості. Зокрема, дослідження Джонсона [2] показує, що важливою складовою соціальної компетентності є розвиток емоційного інтелекту, тобто здатності розпізнавати, розуміти та ефективно використовувати свої та емоції інших.

*Практичний аспект* застосування проєктної діяльності для формування соціальної компетентності дітей шкільного віку є не менш важливим.

Проєктна діяльність є потужним інструментом для формування соціальної компетентності учнів. Згідно з дослідженням Сміта [3], участь у проєктах стимулює учнів до активного спілкування, співпраці та вирішення спільних завдань. Проєктні завдання часто вимагають від учнів роботи в групах, що сприяє розвитку навичок комунікації та співпраці.

Крім того, проєктна діяльність надає учням можливість застосувати та практично випробувати свої знання та навички в реальних ситуаціях [4]. Це дозволяє їм отримати практичний досвід та впевненіше відчувати себе у різних сферах життя.

**Висновки.** Отже, дослідження теоретичних та практичних аспектів формування соціальної компетентності дітей шкільного віку за допомогою проєктної діяльності підтверджує важливість цього методу в сучасній освіті. Соціальна компетентність є ключовим фактором успіху у житті, адже вона визначає здатність особистості ефективно взаємодіяти з іншими людьми, розуміти їхні почуття та потреби.

Застосування проєктної діяльності в освіті дозволяє залучити учнів до активного навчання та розвитку різних соціальних навичок. Участь у проєктах сприяє розвитку комунікаційних, співробітницьких та лідерських вмінь, а також сприяє розвитку емпатії та толерантності.

Таким чином, використання проєктної діяльності в освітньому процесі може значно поліпшити якість формування соціальної компетентності учнів шкільного віку. Враховуючи актуальність цієї теми та позитивний вплив проєктної діяльності на соціальний розвиток дітей, подальше дослідження та впровадження цього методу є необхідним для подальшого вдосконалення освітнього процесу.

#### **Список використаних джерел**

1. Гарріс Л. Соціальна компетентність дітей. К. Видавництво «Педагогічна думка». 2018. 65 с.
2. Джонсон А. Розвиток емоційного інтелекту у дітей шкільного віку. *Журнал психології та педагогіки*. 2019. 25(2). С. 45–58.
3. Сміт Б. Застосування проєктної діяльності в освіті: теорія та практика. К. Видавництво «Освіта». 2020. 22 с.
4. Дешко Н.А. Проєктна діяльність як засіб розвитку навчально-виховної системи ОЦЕВУМу. 2020. URL: <https://naurok.com.ua/proektna-diyalnist-yak-zasib-rozvitku-navchalno-vihovno-sistemi-ocевumu-189665.html>.



**Парфанович Богдан,**  
магістрант ОПІ «Соціальне адміністрування у громаді»  
факультету педагогіки і психології Тернопільського національного  
педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

**Турчин-Кукаріна І. В.,**  
кандидат юридичних наук, викладач кафедри  
соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності

## **БАГАТОВЕКТОРНІСТЬ ПРОФІЛАКТИКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЯК СУСПІЛЬНОГО ФЕНОМЕНУ**

**Актуальність теми дослідження.** За статистикою Міністерства внутрішніх справ нашої держави, лише протягом 10 місяців 2008 року за вчинення насильства в сім'ї поставлено на облік майже 56 тис. осіб. З них 32873 особи – за вчинення фізичного насильства, а майже 21 тис. – за психологічне насильство в сім'ї. Загалом же на обліку за тиранію в сім'ї перебувають 84 763 особи [5, с. 52].

У вступі Національної програми планування сім'ї, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 13 вересня 1995 року № 736, визначено: «Відсутність з боку держави ефективної допомоги в плануванні сім'ї є однією з основних причин внутрішньо сімейних конфліктів і дестабілізації сім'ї». Тому Програма була покликана розпочати активне сприяння державних органів усіх рівнів розв'язанню проблем, що назріли у суспільстві [2, с. 213]. Мало місце продовження дії цієї програми в інших проєктах загальнодержавного рівня протягом останніх років. Фактично, ця програма стала базовою всіх профілактичних заходів, що стосуються профілактики національного рівня на сьогодні.

**Мета статті.** У державі профілактика сімейного насильства є достатньо актуалізованою, що засвідчується розробкою і впровадженням в дію

## ТНПУ MAGISTERIUM

нормативно-правових актів, профілактичних програм. Однак, реальні механізми такої профілактичної роботи не розроблені, а тому не мають широкого впровадження. «Сучасний стан розвитку суспільства, інституту сім'ї, міжстатевих стосунків набули модифікації, а тому це визначає необхідність додаткових досліджень з урахуванням динаміки, тенденцій та розробки на цій основі нових, відповідних змінам, профілактичних заходів» [2].

Визначено необхідність багатоаспектних досліджень з урахуванням динаміки, тенденцій та розробки на цій основі нових, відповідних змінам, профілактичних заходів.

**Виклад основного матеріалу.** Подружня пара у своєму формуванні як сім'ї проходить низку періодів: дошлюбних зустрічей; підготовки до шлюбу як перехідний етап; шлюбне життя. Профілактика домашнього насильства на всіх цих етапах характеризується дією різних факторів, що дозволило нам виділити основні сфери такого впливу.

*Загальнодержавна сфера:* «Оскільки наша країна взяла курс на зближення з міжнародною спільнотою, дотримання прав людини у соціумі та сімейних стосунках, попередження насильства є одним із його шляхів. У ст. 3 Конституції України зазначається: «Людина, її життя й здоров'я, недоторканість і безпека визначаються в Україні найвищою соціальною цінністю». А в ст. 28 таке: «Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню або покаранню». Це стосується і сімейних стосунків» [4].

*Сімейна сфера:* «Виявлено суперечність: потреба оптимізації сімейного виховання й відсутністю чітко визначених соціально-педагогічних основ такого виховання як відповідних концептів, що забезпечують його комплексну характеристику. Сімейне виховання – активна особистісно-перетворювальна взаємодія батьків або осіб, що їх замінюють, інших членів

## ТНПУ MAGISTERIUM

сім'ї та дітей, а також між дітьми у процесі їх співбуття у сімейному середовищі, спілкування, господарської і дозвіллевої діяльності шляхом реалізації актуальних мотивів-потреб і соціальних очікувань, духовного збагачення, утвердження і вироблення нових сімейних цінностей, набуття життєвої компетентності, виховного та соціального досвіду. Визначено параметри сімейних виховних ефектів (огрупнення мислення, ціннісно-орієнтаційної єдності, колективного самовизначення, згуртованості, групової та індивідуальної поведінки і діяльності, групових внутрішньо сімейних і поза сімейних комунікацій, зміщення ризику, групового тиску. Первинна соціалізація дитини – це процес і результат становлення особистості у найближчому середовищі шляхом засвоєння його норм, соціальних цінностей і моделей поведінки, формування особистісних якостей, набуття соціального досвіду та творчого їх відтворення у взаємодії з іншими членами суспільства» [1, С. 3–16].

*Учнівська сфера:* «На думку учнів, для попередження насильства в українському суспільстві необхідно: створити центри для допомоги постраждалим; ввести у школах спеціальні курси зі статевого виховання та побудови навичок позитивного спілкування, основ конфліктології; створити консультативно-реабілітаційні центри психологічної допомоги дітям; активізувати діяльність психологів, соціальних педагогів; спілкуватися з підлітками, щоб знати реалії шкільного і позашкільного життя; посилення ролі співпраці педагогів та батьків; створення телефонів довіри, гарячих ліній взаємодія школи та церкви» [3, с. 187].

*Молодіжна сфера* [1]: «Динаміка суспільного життя, теоретичні напрацювання дають змогу розглядати профілактику сімейного насильства серед молодих пар з урахуванням теорії і практики; їх аналітичний огляд дає змогу визначити інституційне і організаційне забезпечення для роботи з молоддю, які найбільш оптимально відповідатимуть запитам практиків,

## ТНПУ MAGISTERIUM

висновкам учених і загалом забезпечать реалізацію політики держави, спрямованої на побудову сімейних стосунків без проявів фізичного, економічного, психологічного, сексуального видів насильства. Одним із компонентів соціалізації молоді є правильне ставлення до осіб протилежної статі, над формуванням якого зобов'язані працювати соціальні інститути, весь уклад суспільного буття; значною мірою все залежить від державної молодіжної та сімейної політики; сьогодні це забезпечує розробка законодавчих і нормативно-правових актів, їх упровадження в практичну діяльність.

*Громадська сфера.* У наш час існує багато телепередач, в яких висвітлюються проблеми насильства чоловіка стосовно жінки, найпопулярніші з них – «Врятуйте нашу сім'ю», «Кохана, ми вбиваємо наших дітей» та ін. Результати дивують: подивившись на себе з боку, побувавши на місці одне одного, вони усвідомлюють необхідність виправлення ситуації.

**Висновки.** Проаналізовано літературні джерела [1; 3; 5], та вироблено власне бачення проблеми:

- «...насильство у сімейних стосунках характеризує спільноту, в якій не діють правові закони, нормативно-правові акти, не функціонують соціальні структури, що перебувають на захисті прав особи»;

- «проблема профілактики насильства є певною актуалізованою, що засвідчується розробкою і реалізацією нормативно-правових актів, профілактичних програм; проте, реальні механізми такої профілактичної роботи не апробовані, а тому не мають широкого впровадження»;

- «сучасний стан розвитку суспільства, інституту сім'ї, міжособистих стосунків набули модифікації, а тому це визначає необхідність

ТНПУ  
MAGISTERIUM

наукових досліджень з урахуванням динаміки, тенденцій та розробки на цій основі інших, відповідних змінам, профілактичних заходів».

Дослідження не вичерпане. Потребує визначення характеру загальних проблем, притаманних для розвитку й життєдіяльності сучасної молоді, закономірностей впливу основних соціальних інститутів, на розвиток соціальної дії яких має бути націлена наша політика; способів соціалізації особистості; умов для розвитку молоді; характеристик становища сім'ю суспільстві.

**Список використаних джерел**

1. Алексеєнко Т. Ф. Технології соціально-педагогічної роботи в територіальній громаді. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. К., 2017. № 2. С. 19–24.
2. Дитинство в Україні. Права. Гарантії. Захист : збірник документів : у 2 ч. Ч. 1. Київ : Столиця, 1998. 248 с.
3. Кизима І. Насильство в учнівському середовищі: дані соціологічних досліджень. К.:Астоен, 2020. 218 с.
4. Конституція України  
прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України  
28 червня 1996 року URL:  
[https://ips.ligazakon.net/document/z960254k?an=827575&ed=2019\\_02\\_07](https://ips.ligazakon.net/document/z960254k?an=827575&ed=2019_02_07).
5. Кутракова С. Стоп насильству! *Соціальний захист населення*. 2012. С. 51–53.

**Саладяк Зоряна**

магістрантка ОПП «Соціальне адміністрування у громаді»  
факультету педагогіки і психології Тернопільського національного  
педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

**Лещук Г.В.,**

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри  
соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності

## **СОЦІАЛЬНІ НАВИЧКИ (SOFT SKILLS) В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

**Актуальність теми дослідження.** Від сучасного фахівця соціальної сфери суспільство вимагає вміння взаємодіяти з різними цільовими групами клієнтів, колегами, партнерами в різноманітних професійних ситуаціях, що вимагають наявності навичок, які доповнюють професійні компетентності, й які прийнято називати соціальними, «м'якими» навичками або soft skills. У рамках володіння соціальними навичками фахівець із соціальної роботи має володіти навичками ефективної комунікації, медіації, самоконтролю, бути емпатійним, уміти слухати та переконувати, бути готовим до рефлексії та вирішення етичних дилем. Соціальні навички «soft skills», доповнюючи професійні – «hard skills», забезпечують високу компетентність фахівця та ефективність його діяльності.

Питанням формування соціальних навичок у фахівців різного профілю, зокрема, соціальних працівників, присвячено чимало праць вітчизняних дослідників: К. Коваль досліджує проблеми формування в студентів соціальних навичок; Т. Яркова та І. Черкасова досліджують формування соціальних навичок у студентів в умовах реалізації професійного стандарту

## ТНПУ MAGISTERIUM

підготовки педагога; А. Івоніна, О. Чуланова та Ю. Давлетшина вивчають роль професійних та соціальних навичок у професійному розвитку та кар'єрному зростанні фахівців; С. Шилова вивчає формування соціальних навичок засобами мікрогрупових форм роботи; Н. Шитова – ресурсність соціальних навичок для підвищення професійної успішності працівників; С. Наход обґрунтовує значущість соціальних навичок для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій.

**Мета статті:** розкрити сутність поняття «соціальні навички» («soft skills») в контексті професійної підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи.

**Виклад основного матеріалу.** У науковій теорії не існує уніфікованого підходу до визначення поняття «soft skills». Можемо виокремити два основні підходи в розумінні цього терміну: перший базується на виокремленні здатності майбутнього фахівця до різного роду міжособистісних взаємодій, а також на особистісних характеристиках індивіда. Йдеться про риси особистості, які ми асоціюємо із емоційним інтелектом: доброзичливість, позитивне налаштування, дружелюбність, оптимізм. Другий підхід аналізує соціальні навички в контексті їх значення для професійного зростання та кар'єрного просування фахівця [1]. У такому випадку соціальні навички розглядаємо як набуті навички, які людина сформувала набула через додаткову освіту [3].

У науковій літературі знаходимо свідчення, що терміном «soft skills» позначають навички, необхідні для працевлаштування («employability skills») та навички, необхідні для міжособистісної комунікації («people skills») [2, с. 45].

Для більш ефективного формування у майбутніх соціальних працівників соціальних навичок необхідно конкретизувати поняття «soft

## ТНПУ MAGISTERIUM

skills» і визначити найбільш релевантні способи їх розвитку в освітньому процесі вищої школи. До переліку найбільш популярних універсальних компетенцій у будь-якій сфері, у тому числі й соціальній, відносять такі соціальні навички:

- комунікативні навички (здатність слухати та чути співрозмовника, аргументувати та переконувати у своїй позиції, вести успішні переговори та презентувати себе та свої ідеї, виступати публічно, працювати в команді та доводити справу до кінця тощо);

- навички самоорганізації (self skills). Ці навички виокремили відносно нещодавно у зв'язку з концепцією Life Long Learning (безперервної освіти), яка вимагає самодисципліни та само мотивації. Окрім того, ці навички передбачають високий рівень емоційного інтелекту, знань тайм-менеджменту, стресостійкість, відданість, раціональну оцінку своїх вчинків тощо;

- навички дизайн-мислення, тобто розуміння того «як» мислити, щоб вирішити проблеми, що виникають. Сюди можна віднести: філософський світогляд, що дає цілісну картину світу, зв'язне і системне мислення, критичне мислення, креативне мислення, аналітичне мислення та здатність до пошуку інформації, проєктне мислення та вміння приймати рішення в умовах дефіциту даних;

- управлінські навички (постановка цілей та завдань, контроль за ходом виконання кожного наміченого етапу роботи, коригування планів за потреби, саморефлексія, вміння управляти командою та проєктом, здатність делегувати завдання тощо).

Головними принципами формування та розвитку соціальних навичок є: діалог, полілог та дотримання етики комунікації. В умовах навчання в закладі



## ТНПУ MAGISTERIUM

вищої освіти взаємодія студентів має відбуватися у невеликих групах, у яких необхідно досягати співробітництва та координації; кожен учасник групи повинен виконувати своє завдання, що має високу цінність для спільної справи. Якщо дотримуватися принципів інтерактивного навчання, можна розвивати і формувати необхідні соціальні навички й універсальні компетенції у процесі вивчення практично будь-яких навчальних дисциплін.

Як бачимо, очевидним є те, що soft skills включають характерні риси когнітивної та в цілому інтелектуальної діяльності людини, її емоційного інтелекту, управління власною діяльністю та способи конструктивної взаємодії з іншими людьми.

**Висновки.** Таким чином, соціальні навички (soft skills) можна об'єднати у три великі групи: когнітивні навички, соціально-комунікативні навички, навички, що становлять емоційний інтелект. Соціальні навички не залежать від специфіки конкретної професійної діяльності, вони пов'язані з особистісними якостями фахівця; соціальних навичок та здібностей, що включають здатність до ефективної комунікації, швидкість адаптації, уміння працювати в команді, ступінь розвитку емоційного інтелекту. Формування soft skills – це передумова підвищення культуротворчого потенціалу та розвитку інноваційної особистості. Найбільш важливими soft skills ми вважаємо володіння логікою та риторикою; вміння вести успішні переговори та вирішувати конфлікти; презентувати себе як професіонала та просувати свої ідеї; працювати у команді тощо. Соціальні навички в їхньому інтегральному вигляді концентруються в інноваційній особистості, здатній не тільки до конкретних матеріальних інновацій, а й до м'яких (соціальних) інновацій, які забезпечують взаємозв'язок традицій та інновацій, а в кінцевому підсумку – інноваційний розвиток країни, успішну модернізацію та соціальний прогрес.

**Список використаних джерел**

1. Коваль К. Розвиток «soft skills» у студентів – один із важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2015. № 2. С. 162–167.
2. Кочубей Т., Ткачук Ю. Соціальні навички soft skills у системі компетентностей майбутніх соціальних працівників. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2021. Вип 2(7). С. 42–51.
3. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ni>.

**Стельмах Юліана,**

студентка СР–31 спеціальності Соціальна робота факультету педагогіки і психології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

**Парфанович І. І.,**

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності

**СУТНІСНЕ ТРАКТУВАННЯ ПІДХОДІВ ДО РОБОТИ  
З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ  
В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ**

(за матеріалами студентського наукового конкурсу)

**Актуальність теми дослідження.** У 2014 році росія здійснила збройний напад проти суверенітету і цілісності України. Вже в той час люди почали страждати і досі страждають від страху перед окупантами. У результаті це спричинило безліч серйозних економічних і соціальних проблем і водночас створило нові. На сході України значна кількість жителів через війну покинули свої будинки і знайшли притулок в інших частинах

## ТНПУ MAGISTERIUM

України. Однією з таких територій стала Західна Україна. На відміну від біженців, внутрішньо переміщені особи перебувають під правовим захистом свого уряду. Внутрішня міграція не впливає на чисельність країни, але спричиняє зміни в розміщенні населення, статево-віковій структурі мешканців окремих регіонів, що є важливим чинником регіональних відмінностей. Внутрішня міграція може призвести до збезлюднення певних територій і надмірної концентрації населення в інших [2].

У 2014 році, низка соціальних державних закладів не змогли відреагувати вчасно на нову соціальну проблему. З огляду на теперішню ситуацію вони виявилися не достатньо гнучкими для створення комплексної допомоги, адже переселенці розраховували на підтримку, насамперед, від держави. Тому більшу частину надання допомоги взяли на себе волонтери. Створювалися різні громадські та волонтерські організації, де різного роду допомоги брали на себе спонсори та небайдужі люди. Крім того, засновники громадського об'єднання кажуть, що за роки, які триває допомога, вони не тільки надавали суто благодійну підтримку внутрішньо переміщеним особам, а й фронту та переходили до спільного та організованого вирішення питань, що постають під час війни [5].

**Мета статті:** визначення сутності поняття «внутрішньо переміщених осіб» з урахуванням динаміки їхньої фізичної та психічної реабілітації, подолання особистісних проблем, реадаптації до навколишнього середовища.

**Виклад основного матеріалу.** Зазначено: «Поняття «переміщена особа» почало широко використовуватися під час Другої світової війни, внаслідок чого близько 10 млн. чоловік було залучено до примусової праці або ж вислано з місць звичного місця проживання за расовими, релігійними або політичними міркуваннями» [6].

Однією із особливостей внутрішньо переміщених осіб є те, що цей термін не надає правового статусу, у той час як біженці, перебуваючи за

## ТНПУ MAGISTERIUM

межами своєї власної держави, де втратили захист свого уряду, вимагають спеціального правового статусу, прав та гарантій. Ще не визначено, протягом якого періоду часу людину можна вважати внутрішньо переміщеною особою, але може бути і таке, що через певні причини людина не може повернутися до свого попереднього місця проживання. Тому існує такий термін як «тривале внутрішнє переміщення». Внутрішньо переміщені особи – люди, які вимушено покидають свої домівки не лише через збройний конфлікт, а й через можливу низку інших причин, серед них: систематичні порушень прав людини, стихійні лиха [2].

Так, найбільшою групою соціально вразливих людей у світі вважаються внутрішньо переміщені особи, або ВПО. «Внутрішньо переміщена особа (ВПО) – це громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру (частина перша статті 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 року» [1].

Проаналізовано статистичні дані, що наведені у різних джерелах та стосуються внутрішньо переміщених осіб:

- «За останні три роки в українському суспільстві з'явилася велика група внутрішньо переміщених осіб, які виділяються в окрему категорію громадян України; за даними *Мінсоцполітики* станом на січень 2017 року в Україні налічується майже 1,7 мільйонів переселенців» [3];

## ТНПУ MAGISTERIUM

- «За даними Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб станом на 31 грудня 2021 року перебуває на обліку 1476148 внутрішньо переміщених осіб, у тому числі 1 211 165 сімей» [4];
- «За даними української влади, станом на середину листопада 2014 року із зони антитерористичної операції виїхало 445178 осіб, зокрема більше ніж 122 тис. дітей й 87 тис. інвалідів та осіб похилого віку» [7];
- «Станом на 08 грудня 2022 року на обліку внутрішньо переміщених осіб перебувають 4886648 громадян; у тому числі 353976 громадян перемістились після 24 лютого 2022 року, з яких 2856232 – зареєструвалися вперше з дня повномасштабного вторгнення [9].

Вимушене переселення – одна з найскладніших життєвих ситуацій. Як і діти, так і дорослі, які покинули свої домівки, перебувають під впливом подій, що травмують їх. Виділено *негативні наслідки* феномену:

- люди різні, тому пристосування до нового місця також відбувається по-різному; вони стикаються з проблемами виживання і постійно борються з вкрай важкими умовами життя;
- переїзд у нове середовище впливає на психічне та фізичне здоров'я внутрішньо переміщеної особи; такі люди почувають себе наче чужинцями, хоча знаходяться в своїй країні;
- порушення психічного здоров'я з часом може вилитися у більш серйозні проблеми особистості та мати негативні наслідки;
- більшість внутрішньо переміщених осіб страждають від важких розладів сну, сюди входять і часті кошмари, безсоння;
- можуть виникати проблеми з апетитом;
- дуже часто вимушені переселенці так і не звикають до нового місця і постійно відчують страх і тривогу;

## ТНПУ MAGISTERIUM

- важливим є ставлення населення, що приймають біженців, до внутрішньо переміщених осіб, яке не завжди вирізняється терпимістю і розумінням [8].

Виділено й позитиви явища внутрішнього переміщення осіб: «Труднощі спричинені ситуаціями вимушеної міграції, не обов'язково будуть мати лише негативні наслідки для психічного здоров'я. Вони також можуть сприяти позитивним змінам, таким як особистісне зростання, нові звички, набуття нового досвіду та умінь. Нові ідеї та діяльність внутрішньо переміщених осіб роблять міста кращими» [8].

**Висновки.** Отже, поняття «внутрішньо переміщена особами» задекларовано у Законі України: це громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [9]. Виділені наслідки вимушеного переселення, що стосуються як матеріально-побутових умов проживання людей, так і їхнього соціального становища й психоемоційного самопочуття.

Проаналізовано статистичні дані, що наведені у різних джерелах, та встановлено, що вони можуть не співпадати за показниками, часом вимірювань. Але у загальному визначено, наскільки проблем складна і потребує соціального втручання. Тим більше, що виділені негативні наслідки вимушеного переселення стосуються як матеріально-побутових умов проживання людей, так і їхнього соціального становища й психоемоційного самопочуття. Таким чином, зроблені аналіз, узагальнення дають змогу професійно обґрунтовано підходити до роботи з внутрішньо переміщеними особами в умовах сьогодення на території Західної України.

**Список використаних джерел**

1. В Україні назвали нові дані про кількість переселенців». URL: <https://phm.gov.ua/?p=157363>.
2. «Внутрішньо переміщені особи» як категорія теоретизування та соціальної практики. URL: <https://core.ac.uk/download/268619587.pdf>.
3. З зони АТО виїхало майже півмільйона українців». URL: <https://tyzhden.ua/z-zony-ato-vyikhalo-majzhe-pivmiljona-ukraintsiv/>.
4. Встановлення факту внутрішнього переміщення особи та отримання відповідної довідки. URL: [https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0%92%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F\\_%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D1%83\\_%D0%B2%D0%BD%D1%83%D1%82%D1%80%D1%96%D1%88%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D0%B3%D0%BE\\_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F\\_%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8\\_%D1%82%D0%B0\\_%D0%BE%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F\\_%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%97\\_%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BA%D0%B8](https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0%92%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D1%83_%D0%B2%D0%BD%D1%83%D1%82%D1%80%D1%96%D1%88%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8_%D1%82%D0%B0_%D0%BE%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BA%D0%B8).
5. Громадська організація «ВПО України» дбає про постраждалих від війни. URL: <http://www.golos.com.ua/article/366004>.
6. Малиха М. І. До проблеми сутності поняття «внутрішньо переміщені особи»: державна політика та регіональна практика. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*. 2015. Т. 18. № 8. С. 6–11.
7. Мінсоцполітики: Обліковано 1 648 852 переселенці. URL: <https://core.ac.uk/download/268619587.pdf>.
8. Психологічні особливості вимушеного переселення. URL: <http://journals.uran.ua/index.php/2227-6246/article/view/156933/156279>.

9. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб. URL:  
<https://nssu.gov.ua/vpo>.

**Ткач Тетяна**

студентка СР–41 спеціальності Соціальна робота  
факультету педагогіки і психології Тернопільського національного  
педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

**Парфанович І. І.,**

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри  
соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності

## **РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ**

**Актуальність теми дослідження.** Розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку є однією з найактуальніших проблем сучасної педагогіки. Це зумовлено тим, що саме в цьому віці закладаються основи для творчої особистості, формується креативність, уява, нестандартне мислення. Візуалізація – це потужний інструмент, який може допомогти дошкільникам у розвитку творчих здібностей. Вона дозволяє дітям краще уявити, зрозуміти та запам'ятати інформацію, а також стимулює їхню креативність.

**Мета дослідження:** теоретично обґрунтувати ефективність використання засобів візуалізації для розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. Завдання дослідження: визначити рівень розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку; проаналізувати комплекс занять з розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами візуалізації.

**Виклад основного матеріалу.** Поняття «творчі здібності» та їх особливості у дітей старшого дошкільного віку мають свою специфіку.



## ТНПУ MAGISTERIUM

Творчі здібності – це комплекс психічних властивостей особистості, які зумовлюють її можливість створювати нові, оригінальні продукти. У дітей старшого дошкільного віку творчі здібності проявляються у таких аспектах:

- *креативність* – здатність генерувати нові ідеї, знаходити нестандартні рішення завдань (Л. С. Виготський, Д. Б. Богоявленська);
- *уява* – здатність створювати образи та уявлення про те, що не сприймається безпосередньо (О. В. Запорожець, Н. А. Ветлугіна);
- *фантазія* – здатність творити нові образи та сюжети на основі реального досвіду (Т. С. Комарова, Н. П. Сакуліна);
- *імпровізація* – здатність створювати щось нове без попередньої підготовки (Н. А. Ветлугіна, Е. А. Флерина);
- *візуалізація* – це процес представлення інформації у візуальній формі (В.П. Зінченко, М.М. Левітов); вона може використовуватися для розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку за допомогою таких методів:
  - *ментальні карти* – це графічні зображення, які допомагають структурувати інформацію, налагодити зв'язки між поняттями та ідеями (Т. Бьюзен, Дж. Стірлінг);
  - *скрайбінг* – це візуальне нотування інформації, яке використовує малюнки, піктограми та символи (М. Роулінс);
  - *мультфільми та анімація* – це візуальні історії, які захоплюють дітей та стимулюють їхню уяву (Д.Н. Узнадзе, Л.А. Венгер);
  - *фотографії та картини* – це візуальні образи, які можуть бути використані для створення нових ідей та сюжетів (Н. А. Ветлугіна, Т. С. Комарова) [1, с. 122–124].

У ході дослідження нами використано такі методи: *теоретичні*: аналіз психолого-педагогічної літератури, узагальнення передового педагогічного досвіду (В. І. Лозова, Н. Я. Михайленко); *емпіричні*: спостереження, бесіди з

## ТНПУ MAGISTERIUM

дітьми, педагогічний експеримент, методи діагностики рівня розвитку творчих здібностей (Н. П. Сакуліна, Т. С. Комарова) [2, с. 118].

В ході дослідження було встановлено, що використання засобів візуалізації сприяє розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. У дітей, які брали участь в експериментальній групі, значно вище рівень креативності, уяви, фантазії та імпровізації порівняно з дітьми контрольної групи. Узагальненням теоретичних напрацювань і практичного досвіду нами вироблено *рекомендації* щодо використання засобів візуалізації для розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку:

- використовувати різноманітні засоби візуалізації: ментальні карти, скрайбінг, мультфільми та анімацію, фотографії та картини (В. П. Зінченко, М.М. Левітов);
- створювати візуальні матеріали, які відповідають віковим особливостям та інтересам дітей (Н. А. Ветлугіна, Т. С. Комарова);
- заохочувати дітей до самостійного створення візуальних продуктів (Л. С. Виготський, Д. Б. Богоявленська);
- використовувати візуалізацію в різних видах діяльності: на заняттях з розвитку мовлення, малювання, музики, конструювання (О. В. Запорожець, Н. А. Ветлугіна);
- створити в групі естетичне середовище, насичене візуальними образами (Т. С. Комарова, Н. П. Сакуліна) [3, с. 27; 4].

**Висновки.** На основі результатів дослідження можна зробити висновок, що використання засобів візуалізації є ефективним методом розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. Теоретичний аналіз дасть змогу правильно організувати і провести експериментальне дослідження та на такій основі виробити узагальнення.

### **Список використаних джерел**

1. Богоявленська Д. Б. Психологія творчих здібностей. К.: Видавництво «Академія», 2002. 148 с.
2. Лозова В. І. Розвиток творчих здібностей дошкільників: теорія і практика. К.: Видавництво «Світоч», 2006. 212 с.
3. Михайленко Н. Я. Теорія і методика розвитку творчості дітей дошкільного віку. К.: Видавництво «Освіта України», 2008. 188 с.
4. Стірлінг Дж. Візуальні карти. Х.: Видавництво «Ранок», 2016. 98 с.

**Шуль Віта**

магістрантка ОПІ «Соціальне адміністрування у громаді»  
факультету педагогіки і психології Тернопільського національного  
педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

**Олексюк Н. С.**

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри  
соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності

## **ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ У ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

**Актуальність теми дослідження.** Питання здійснення соціальної роботи в територіальних громадах було актуальним завжди. Проте особливої актуальності воно набуло в умовах воєнного стану в Україні. Це зумовлюється насамперед тим, що через війну кількість людей, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують соціальних підтримки, допомоги та захисту продовжує зростати [3, с. 207]. Наприклад, у

## ТНПУ MAGISTERIUM

Байковецькій територіальній громаді від початку повномасштабного вторгнення росії в нашу країну кількість людей, які перебувають у складних життєвих обставинах збільшилась на 40 %.

Вкраїні з'явилися нові соціальні групи, які потребують цих послуг, і яких не було в Україні раніше. Наприклад, внутрішньо переміщені особи, ветерани війни та члени їх сімей, інші категорії, постраждалі внаслідок військової агресії [5, с. 11]. Зокрема, у напрямку організації якісних соціальних послуг для людей, які їх потребують, на місцевому рівні [7, с. 68].

Відрядно, що в Україні прийняті і введені в дію ряд законодавчих і нормативно-правових документів, які регулюють систему надання соціальних послуг в територіальній громаді [1, с. 8–9].

Саме тому, **метою статті** є теоретичне та практичне обґрунтування розвитку соціальних послуг в об'єднаних територіальних громадах в умовах воєнного стану.

**Виклад основного матеріалу.** Соціальні послуги являють собою цілеспрямовані, планомірні та структуровані дії, що спрямовані на поліпшення добробуту та загального благополуччя людини або сім'ї [6, с. 211].

Серед соціальних послуг виділяємо ряд базових соціальних послуг. Найбільш поширеними та найбільш затребуваними в територіальних громадах (у тому числі і в Байковецькій громаді) є послуги «соціальне консультування» та «соціальний супровід». Цими послугами впродовж лютого 2022 року-листопада 2023 року (1 року 9 місяців повномасштабного вторгнення росії в Україну) скористалося 75 осіб/сімей-жителів громади. Зазначимо, що упродовж травня-листопада 2023 року Міністерство соціальної політики пілотує новий Державний стандарт соціальної послуги супроводу сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, що

## ТНПУ MAGISTERIUM

дозволить не лише актуалізувати її, а й зробити акцент на розвитку батьківських компетенцій [2, с. 16].

Окрім базових послуг, фахівці із соціальної роботи надають ще й такі соціальні послуги, як: представництво інтересів; посередництво (медіація); соціальна профілактика; натуральна допомога. Для соціальної послуги «Натуральна допомога» відбулись зміни в державному стандарті, і тепер вона ще включає в себе ряд дій: прання білизни та одягу; прасування; ремонт одягу (дрібний); косметичне, вологе, генеральне прибирання житла та ін. [4, с. 19–21].

Загалом, соціальні послуги може отримати кожен, хто їх потребує за місцем проживання або перебування. У зв'язку з воєнними діями росії в Україні в територіальних громадах з'явилися такі нові категорії осіб, як: сім'ї військовослужбовців та сім'ї ветеранів; сім'ї, діти та молодь постраждали від військової агресії; вимушено переміщені особи; сім'ї з дітьми, що пережили розлуку або втрату пов'язану з війною; сім'ї з дітьми та особи, які пережили окупацію; сім'ї, в яких безвісно зникли рідні; особи, які пережили катування та тортури; сім'ї, в яких є діти свідки тортур; особи, в тому числі діти, які повернулися після евакуації через війну та примусово депортовані діти [6, с. 214].

Ці категорії осіб, окрім вже зазначених, потребують і інших соціальних послуг, які дозволять вище зазначеним категоріям повернутись до цивільного життя та реалізувати себе в ньому. Це такі послуги, як: соціальна адаптація; соціальні інтеграція та реінтеграція; соціальна реабілітація; кризове та екстрене втручання. Специфічними соціальними послугами, які надаються усім потребуючим в нашій громаді, є: супровід під час інклюзивного навчання, супровід під час працевлаштування та на робочому місці, послуги соціального таксі, послуги соціальної пральні, прокат ТЗР (технічних засобів реабілітації), догляд вдома. Зауважимо, що за критичних умов воєнного

## ТНПУ MAGISTERIUM

стану особливих сенсів на рівні територіальної громади набувають мобілізація усіх наявних у ній можливостей та інтегрований підхід до надання соціальних послуг вразливим категоріям [3, с. 210–211].

Інтегрована система надання соціальних послуг – це підхід з метою максимальної підтримки вразливих категорій та сприяють підвищенню соціального добробуту громади [2, с. 17].

Упровадження сучасних стратегій надання соціальних послуг на рівні територіальних громад супроводжується певними проблемами [4, с. 29–30].

До шляхів оптимізації процесу організації та надання соціальних послуг в територіальній громаді в умовах воєнного стану відносимо: інформаційні кампанії, спрямовані на жителів громад; навчання як фахівців із соціальної роботи, які надають соціальні послуги, так і посадових осіб громад, що відповідають за організацію соціальної роботи; постійний моніторинг та експертне незалежне оцінювання послуг, що надаються; вивчення та поширення позитивного досвіду інших громад (у тому числі закордонних) реалізації сучасних стратегій надання соціальних послуг; використання потенціалу громадських і релігійних організацій у наданні соціальних послуг; ефективна адвокація щодо розвитку системи соціальних послуг на національному, регіональному та місцевому рівнях, удосконалення нормативного середовища й упровадження кращих практик [5, с. 24; 7, с. 80].

**Висновки.** Таким чином, в активізації процесів децентралізації соціальних послуг в ТГ України активну роль відіграють міжнародні донори (Японський фонд соціального розвитку (JSDF), Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, Міжнародна благодійна організація «Партнерство «Кожній дитині»). Визначено дві моделі системи надання соціальних послуг: перша – це створення Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг Байковецької територіальної громади»; друга –

інтегрована система соціальних послуг. У перспективі вважаємо за необхідне проаналізувати основні групи споживачів послуг та вивчити потреби кожної, що надасть можливість усунути притаманні їм проблеми.

#### **Список використаних джерел**

1. Безпалько О. В., Зверева І. Д., Кияниця З. П., Кузьмінський В. О. та ін. Інтегровані соціальні служби: теорія, практика, інновації: навчально-методичний комплекс. Київ: Фенікс, 2007. 528 с.
2. Белєвцова Я. С. Механізм підвищення якості соціальних послуг на рівні місцевих органів влади: *автореф. дис. ... канд. пед. наук. Х.*, 2011. 20 с.
3. Кучер Г. М. Інновації соціальної роботи в громаді із сім'ями, що опинилися у складних життєвих обставинах. *Педагогічні науки: збірник наукових праць*. Вип. 82, том 2, 2018. С. 207–212.
4. Борщевський В. В. Потенціал розвитку і перспективи відродження сільських територій в умовах сучасних реформ: науково-аналітична доповідь. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2017. 44 с.
5. Ворона П. В. Теоретико-методологічні засади організації місцевого самоврядування в Україні: *автореф. дис. ... докт. наук з держ. упр.* Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. К.: НАДУ, 2013. 36 с.
6. Дубич К. Реформи соціальних послуг в Україні: сучасний стан і проблеми впровадження. *Вісник Національної академії управління при Президентові України*. 2013. №1. С. 211–218.
7. Кучер Г. М. Надання соціальних послуг у громаді в умовах децентралізації. *Соціальна робота: виклики сьогодення*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. 29–30 лист. 2016 р. Тернопіль, 2016. С. 68–80.

**Юдін Владлен,**

бакалавр групи СР–41 спеціальності Соціальна робота факультету педагогіки  
і психології Тернопільського національного педагогічного  
університету імені Володимира Гнатюка

**Петришин Л. Й,**

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та  
менеджменту соціокультурної діяльності

## **ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ДЕЗАДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ-ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ**

**Актуальність теми дослідження.** Проблема соціальної профілактики дезадаптації дітей-переселенців є надзвичайно актуальною в сучасному світі, особливо у контексті конфліктів та війн, що відбуваються у різних частинах світу. Основні аспекти актуальності цієї проблеми включаються такими основоположними складовими: гуманітарною кризою, що полягає у збільшенні кількості внутрішньо переміщених осіб та біженців у світі створює необхідність ефективних заходів для підтримки їхньої адаптації та інтеграції у нові умови; психологічним благополуччям, що тим що діти, які пережили конфлікти та переселення, часто зазнають стресу та травм, які можуть впливати на їх психологічне та емоційне здоров'я; освітою та розвитком, так як діти-переселенці мають право на якісну освіту та можливості для розвитку свого потенціалу, а система підтримки та соціальної профілактики може допомогти їм у цьому; соціальною стабільністю, адже підтримка адаптації та інтеграції дітей-переселенців сприяє зміцненню соціальної стабільності та зменшенню ризику конфліктів у суспільстві [1; 4; 5].



Саме тому, розробка та реалізація ефективних програм соціальної профілактики дезадаптації дітей-переселенців є критично важливою для вирішення цієї актуальної проблеми.

ТНПУ

MAGISTERIUM

**Метою статті** є висвітлення проблеми соціальної профілактики дезадаптації дітей-переселенців у нових умовах життєдіяльності.

**Виклад основного матеріалу.** Для розуміння поняття «діти-переселенці» – конкретизуємо категорію, яка більшою мірою пов'язана зі складними умовами життєдіяльності. У контексті досліджуваної проблеми ми будемо розглядати поняття «діти-переселенці» як таке – це діти, які були змушені залишити своє місце проживання у зв'язку зі збройним конфліктом, тимчасовою окупацією, насильством, порушеннями прав людини або надзвичайними ситуаціями природного або техногенного характеру та переселилися на інше місце, де вони шукають притулок та підтримку.

У сучасних умовах ведення воєнних дій в Україні соціальна профілактика дезадаптації дітей-переселенців є важливою складовою підтримки цієї вразливої групи. Основні напрями такої профілактики включають: психологічну підтримку, що включає доступ дітей до психологічної допомоги та консультивання для допомоги їм у подоланні стресу та адаптації до нових умов; соціальну інтеграцію, що забезпечує створення умов для швидкої інтеграції дітей у нове соціальне середовище, зокрема, шляхом організації заходів для знайомства з місцевою культурою та традиціями; освіту та навчання, які забезпечують доступ дітей до якісної освіти та навчання, включаючи підтримку у вивченні мови та адаптацію до нової навчальної програми; медичну допомогу, яка націлена на забезпечення доступу до медичної допомоги та програм здоров'я для покращення фізичного та психічного стану дітей; соціальну підтримку сім'ї, що надає допомогу сім'ям у вирішенні життєвих проблем та підтримка у створенні сприятливих умов для дітей; правову підтримку, яка включає доступ до

## ТНПУ MAGISTERIUM

правової допомоги та захисту прав дітей-переселенців; розвиток самоствердження, який відповідає за стимулювання розвитку навичок самоствердження та соціальної адаптації для підвищення самооцінки та впевненості у собі [2; 3; 4].

Ці напрями спрямовані на створення умов для успішної адаптації та інтеграції дітей-переселенців у нове соціальне середовище та підтримки їхнього психологічного та соціального благополуччя.

Важливою складовою досліджуваної проблеми є соціальна інтеграція дітей внутрішньо переміщених осіб (ВПО) у навчальні заклади є важливим аспектом їхнього адаптації та реінтеграції в нове оточення. Цей процес передбачає створення позитивних умов для їхнього успішного навчання та взаємодії з новим соціальним оточенням. Для цього соціальному працівнику/педагогу необхідно надавати якісну фахову соціальну підтримку, адже діти внутрішньо переміщених осіб потребують психологічної та емоційної підтримки для подолання стресу, пов'язаного з переміщенням та адаптацією до нових умов. При цьому важливо забезпечити дітям внутрішньо переміщених осіб можливість отримання якісної освіти, включаючи доступ до навчальних матеріалів та ресурсів, а самі навчальні заклади повинні створювати умови для інклюзивного навчання, щоб діти внутрішньо переміщених осіб могли відчувати себе частиною шкільної спільноти [1; 5].

Для реалізації соціальним працівником/педагогом усіх напрямів соціальної профілактики дезадаптації дітей-переселенців у нових умовах життєдіяльності, важливо стимулювати взаємодію дітей внутрішньо переміщених осіб з іншими учнями у школі та вчителями для покращення їхньої соціальної адаптації, в свою чергу вчителям слід отримувати

## ТНПУ MAGISTERIUM

підтримку з питань роботи з дітьми внутрішньо переміщених осіб для ефективного соціалізації та адаптації дітей-переселенців до нових умов життєдіяльності та навчання. Забезпечення доступу дітей-переселенців до якісної освіти є важливим для їхньої успішної інтеграції. Це може включати підтримку в навчанні мови, визнання попередньої освіти та вирішення будь-яких недоліків у навчанні.

**Висновки.** Загалом, аналіз проблеми соціальної профілактики дезадаптації дітей-переселенців у нових умовах життєдіяльності, надає можливість констатувати, що адаптація та інтеграція дітей-переселенців у нове соціальне середовище є складним процесом, який вимагає уваги до різноманітних аспектів їхнього життя, зокрема таких як: мовна адаптація, адже діти-переселенці можуть потребувати допомоги у вивченні мови країни, до якої вони переїхали; навчання та освіта, яка може включати підтримку в навчанні мови, визнання попередньої освіти та вирішення будь-яких недоліків у навчанні; соціальну підтримку, яка надає доступ до психологічних консультацій та групової підтримки та може допомогти їм адаптуватися до нового життя; культурна адаптація, що надає дітям-переселенцям можливість зберегти свою культурну ідентичність, а також вивчити та поважати культуру країни прийому, що сприятиме їхній адаптації та взаєморозумінню з оточуючими.

Окрім того, важливо включати дітей-переселенців у різноманітні заходи та програми спільноти. Це допоможе їм відчувати себе частиною нового середовища та розвивати нові стосунки та навички.

### **Список використаних джерел**

1. Алексєєнко Т. Ф., Гончар Л. В., Куниця Т. Ю., Биби́к Д. Д. Вимушені переселенці: соціально-педагогічні проблеми і досвід підтримки: монографія / за ред. Т.Ф. Алексєєнко. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2020. 240 с.

ТНПУ  
MAGISTERIUM

2. Блинова О. Є. Соціально-психологічна адаптація вимушених мігрантів: підходи і проблеми вивчення феномена акультурації. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки.* 2016. Вип. 3(1). С. 111–117.

3. Жданович Ю. М. Особливості адаптації дітей вимушених переселенців URL: [https://lib.iitta.gov.ua/708775/1/21-1\\_204-213\\_%D0%96%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87.pdf](https://lib.iitta.gov.ua/708775/1/21-1_204-213_%D0%96%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87.pdf) (дата звернення 21.01.2024.)

4. Петришин Л. Й., Лещук Г. В. Змістові аспекти соціально-педагогічної роботи з вимушеними переселенцями та їх сім'ями в сучасних соціальних умовах. URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2016/1/7.pdf> (дата звернення 10.01.2024.)

5. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми у конфліктний та постконфліктний період: метод. рек. / Н. П. Бочкор, Є. В. Дубровська, О. В. Залеська та ін. К.: МЖПЦ Ла Страда-Україна, 2014. 84 с.

ТНПУ  
MAGISTERIUM

УДК 37.013:42+364-78(477):378.091.3:001.89-057.875

M17

**MAGISTERIUM** : збірник статей здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти / Міністерство освіти і науки України, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2024. 77 с. URL:

У збірнику опубліковано статті випускників і здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівня вищої освіти; роботу студентки, що представлена на студентському науковому конкурсі.

Видання призначене для молодих вчених, аспірантів, здобувачів вищої освіти, практиків соціальної роботи.